

bölmü okumadınız mı? Bu konuda da tavır almak istemiyor musunuz?

Lehner: Böyle bir şey okumadım.

Kliğer: Vereceğiniz derslerin neye benzeyeceğini çok iyi tahmin ediyorum. Olayları çok soyut bir biçimde açıklıyorsunuz. Eğer onunla mücadele edenleri tanımazsanız Anayasayı savunamazsınız.

Lehner: Alman Barış Derneği'ne katılmayı, Anayasayı savunmaya katkıda bulunmak olarak görüyorum.

Herzer: Şu anda Alman Hristiyan Gençliğinin ya da başka bir örgütün üyesi misiniz?

Lehner: Nürnberg'de öğrenime başladığımdan beri bu örgüte üye değilim.

Rist: Sulzbach-Rosenberg'de hangi aralıklarla toplantılar Alman Barışçıları? Her hafta mı?

Lehner: Aşağı yukarı, evet.

Herzer: Üyelerini çoğunlukla öğrenciler mi oluşturuyor?

Lehner: Hayır, liseliler, çıraklar, üniversiteler ve işçiler var.

Herzer: Bu kadarı yeterli sanır mı?

Lehner: Bu görüşmenin sonuçlarından ne zaman haberim olacak, söyleyebildirmisiniz?

Herzer: Hayır. Bu mümkün değil.

Lehner: Yıl sonuna kadar elime geçer mi? Bu benim için çok önemli, çünkü büyük para sıkıntısı çekmeye başlıyorum.

Herzer: Bu konuda size birşey söyleyemem. Bununla birlikte, cevabımı beklerken bir iş bulmanızı sağlıyorum.

Ceviren KORHAN GÜMÜR

Birkin 46-47/32

Türkiye'de...

Maraş'dan Sonra...?

Türkiye, 1960'ların ortalarından bu yana, gittikçe derinleşen bir bunalım sürecini yaşıyor. Zaman zaman dengeye kavuşur gibi görünen, zaman zaman da sarsıcı olaylarla noktalanın, ama gittikçe derinleşen bir süreç bu. Çıplak gözle görünen bu sürecin ardında, derininde yatan ve onu belirleyen süreç ise; Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi. Kapitalizm, toplumda egemen hale geliyor. Bunun için, kendi özgül yapılarını kurması gerek; ama toplumda varolan geleneksel yapıları kurmadan, değişime zorlamadan yapamaz bunu. Tarih içinde daha güçlü olan kapitalizm bu zorlamaya yapıyor, rakip tanımıyor; ama yıktığı nesnel yapıların kalıntıları, eski düzene bağlı insanların zihninde yaşamaya devam ediyor. Öyleyse tam bir geçiş sürecini ve bunun yarattığı bunalımı yaşıyoruz.

Bu süreç, 12 Mart döneminden kısa bir süre sonra daha da hızlandı; bunalım, daha öncekine oranla çok fazla derinleşti. Yaşanan süreç karşısında aldıkları tavırlar, insanların iki karşıt kampa ayrıldı. Bütün kurumlarda, bütün toplumsal faaliyetlerde yansıyan bu ayrışma, gittikçe sertleşip yoğunlaşan bir politik hareketliliğe ve çatışmaya yol açtı.

Kahramanmaraş olayları ve ertesinde ilân edilen sıkıyönetimle bu sürecin belirleyici noktasına varılmıştır. «Geçiş bunalımı» olunmuş ve çözümlene aşamasına yaklaşmıştır.

1979 yılında —ve muhtemelen bu yılın ilk aylarında— Türkiye'nin 80'li yılların ortalarına kadar

ki «kaderi» anahatlarıyla belirlenmek zorundadır. Bu «kader» üstüne söz sahibi olmak isteyen politik-toplumsal güçler mevzilenmiş durumdadır: Bir yanda, programları görece farklı olmakla birlikte, bunalımı egemen kapitalizmin kendi kurum ve kuralları içinde çözmek isteyen *klasik düzen partileri bloku*; bir yanda, *kapitalist* topluma yeni bir *düzen*, yeni bir *mantık* verme çabasındaki *faşist hareket*; bir yanda da, bütün zaafılarına rağmen, özellikle bu son durumda güçlü bir alternatif sunma imkânına hâlâ sahip olan *Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci ögeleri*. Tarihi hesaplaşma, bu üç politik-toplumsal güç arasındaki mücadelede ürünlerini verecektir.

Hangi gücün kazanacağı, büyük bir ihtimalle, 1979 yılı sona ermeden önce belli olmayacak. Ama bu sorunun cevabını da içeren, daha dolaysız bir başka soru var: Sonuca varan mücadele hangi platformda verilecek? Bu sorunun cevabı, bugünlerden başlanarak, yavaş yavaş şekillenecektir. Bu soru, *kimin* kazanacağını da içerir, çünkü mücadeleyi *kendi platformuna* çekebilen güç, mücadele süreci içinde kendine en uygun yöntem ve araçları empoze etmeyi de başarabilecektir. İşte bu ilk ve dolaysız soru, oldukça yakın bir vade içinde cevaplandırılacak.

AP ve CHP'nin temsil ettiği muhafazakâr-merkezci güçler, bunalımı burjuva toplumunun kurumları içinde çözüme eğiliminin sözcüleridir. Aralarında, başka sorunların yanı sıra, burjuva toplumunda *demokrasi*nin dozu üstüne bir tartışma var-

dır. Bu *doz* sorunu, aslında, demokrasinin *kullanımı* sorunudur. Çünkü her ikisi için de, demokrasi, demokrasinin şu ya da bu ölçüde varlığı, burjuva toplumsal sisteminin kalıcılığını sağlamanın aracıdır. Burjuva hukukunun izin verdiği sıkıyönetime veya başka otoriter yönetim biçimlerine başvurabilirler. (Ayrıca bunların uygulanması üstüne birbirleriyle kıyasıya kavgaya edebilirler); ama son analizde her ikisi de iktidar mücadelesinin, bu toplumsal sistemin kendine özgü politik sınırları içinde yapılmasından yanadırlar ve varoluşları da buna bağlıdır.

Faşist hareket, mücadeleyi, onun sonucunu belirleyecek olan hesaplaşmayı *başka bir platforma* çekme çabasındadır. Gerçi Türkiye'de faşist hareket parlamenter sistem içinde gözle görülür bir başarı kazanmıştır; ama ona bu başarıyı kazandıran parlamenterist mücadeledeki üstünlüğü değil, burjuva hukukunu da çiğneyen eylemlerinin, bunalım geçiren toplumdaki güçleriyle varolan kesimlerden kazandığı sempati ve güvendir. Politik mücadelesinin bu aşamasında, savaş yöntemlerini daha üst düzeylere kaydırmadan başarısını sürdürmeyeceğinin bilincindedir faşist hareket. Parlamenterist sistemin sınırları içinde kaldıkça iktidara gelemeceğinin, vahşi eylemleriyle kazandıklarının, seçimde başkalarının işine yarayacağını bilincindedir. Bu nedenle faşist hareket, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de, iktidarı, burjuva anlamda da hukuk-dışı kaba kuvvet kullanımına bağlı olarak düşünür, böyle düşünebilmiştir.

Türkiye'deki faşist hareket, başka ülkelerde faşizmin iktidara gelmek için kullandığı bütün yöntemleri gündemine getirmiş, denemeye çalışmıştır: Darbeden «büyük yuriydişi»lere, terörist grup eylemlerinden Endonezya tipi kıyımlara ve işsavaş kadar. Bugün Türkiye'de faşist hareketin Malatya, Sivas, Niğde / Aksaray ve son K. Maraş'da giriştiği tertipler, bir işsavaş ortamı yaratmaya yöneliktir.

Bu bakımdan, özellikle son bir yıl içindeki faşist terör eylemlerinin başka faşist hareketlerde bile eşine raslanmadık ilkelliği, vahşeti ve humbarlığı, yalnızca bu yaban anlayışın iğrenç yüzünü sergilemiyor; kapitalizm-öncesinin en ilkel önyargılarını, en hayvanı içgüdülerini tahrik eden, ardına taktığı kalabalıklırları akıl almaz vahşet eylemleriyle «düşman» topluluklara saldırtma taktiklerini kararlı bir biçimde sürdüren faşist hareket, böylelikle ve aynı zamanda belli bir stratejiyi de uyguluyor.

Faşist hareket, Türkiye toplumunun yaşadığı bunalımı geçiş sürecinin doğal ürünü olan «geçmişe dönük» memnuniyetsizlik potansiyelini kendine kanallı buradan sağlamıştır. Egemen kapitalizm çerçevesinde, seçimlerde başka sağ partilere oy veren, ama kapitalizm-öncesi önyargılarını, güdülerini aşmamış olan, sayıca oldukça kalabalık kitleler; Malatya, Sivas, K. Maraş türü eylemler içinde, faşist hareketin güdümüne girebilmektedirler.

Şu halde, bu tür eylemlerin sürekli olduğu bir ortamda edineceği politik güç, faşist hareketi iktidara da getirebilir, Türkiye'deki faşistler, bugün artık bunun bilincindedirler. Bu bakımdan olanca vahşetine rağmen, doz fazla kaçmış da olsa, K. Maraş olayı faşist hareket için bir «son» değildir. İşsavaş stratejisi değişmemiştir. Tüm siyasi sicili insanlık suçu ile dolu olan bu hareket, bu suçların en lânetli ve iğrenç biçimlerinin işlendiği K. Maraş olayından sonra eğer hâlâ asgari bir savunma ve temize çıkma çabası göstermiyorsa «demokrasi» içinde iktidara gelebilme umudunu kesinlikle bir yana bıraktığı içindir bu. Ne bu olayın toplumda yarattığı nefret, ne de ilân edilen sıkıyönetim, işsavaş ortamını yaratma çabalarından caydıramıştır onu.

Öyleyse bunalımın *hangi platformda* —otoriter yöntemlerin de kullanılabileceği «demokratik» ve bu anlamda «barışçı» bir surette mi, yoksa bir işsavaş ortamında mı— çözüleceği konusunda, muhafazakâr-merkezci politik güçlerle faşist hareket arasında önemli bir ayrım vardır. AP-CHP bloku, sosyo-politik düzen düğümünün *geniş yığınların katılacağı herhangi bir süreç içinde ve dolayısıyla elbette bir işsavaş içinde* çözülmesini önlemek istemektedir. Faşist hareket ise iktidarı ancak bir işsavaşta, özellikle de şu yakın dönemde çıkarılacak bir işsavaşta ele geçirmeyi hesaplamakta ve mücadeleyi bu platforma çekmeye çalışmaktadır.

Böylece, politik mücadelenin, sınıflar kavgasının (yalnızca burjuvazi ve proletarya değil, toplumsal formasyonda yeralan bütün sınıflar arasında, karşıtlaşmalar ve ittifaklarla ilerleyen sınıflar kavgası) çok-bilinmezli karmaşasına geliyoruz.

Bu karmaşık mücadelede partiler, temsil ettikleri alternatifleri öneriler halinde, toplumsal sınıflara sunarlar. Sunulan alternatifi inandırıcı kılmak için çeşitli somut eylemler gerçekleştirirler. Askerî savaş gibi bu mücadelenin de doğruları, yarıları, sapsmaları ve geri çekilmeleri, olayın sıcağında kararlaştırılan yön değiştirmeleri vardır. Canalcı mevziler her zaman «tabii» dersinde öğretilen kurallara uyarınca seçilmez. Gene de, büsbütün kuralsız bir kördüğüşü de değildir politik mücadele.

Düşmanı, kendisinin avantajlı olduğu alana çekip orada mücadele vermeyi başarabilen güç, fırsat üstünlüğü sağlar. Ancak, salt askerî savaşın alanı fiziksel bir coğrafya, dağlar, tepeler ve benzeriyse, geniş anlamda politik mücadelenin somut alanı son analizde, insanların zihinleridir. Kim, nasıl gelecek insanların zihinlerini? «Kamuyu oluşturma» diye tanıyan mekanizmanın bilinen araçlarında kim, nasıl üstünlük sağlayacak?

Platformun kabul ettirilmesi bu bakımdan hayati önem taşımaktadır. Türkiye toplumu yıllardır tedirgindir. İşsavaşın varlığı resmen kabul edilmiş ülkelerden çok daha fazla sayıda —ve oranda— insan öldürülmektedir Türkiye'de. Kinler bilinemekte, huşlar yığılmaktadır. Partilerin, değişik çözümler önerileri var; ama nasıl gerçekleşecek bunlar?

Birkin 46-47/33

Toplumun huzursuzluğunu, toplumsal düzeni restore ederek sağlamak amacıyla olan muhafazakâr-merkezci partiler, doğal olarak, yapıyı stabilize etmeye çalışacak, kurumlara saygılı olmayı telkin edecek. Görece durgun bir toplumda, oyların büyük kısmını düzen partilerinin toplamaları da doğaldır. Buna karşılık, faşist hareket, sağ kitlelerin hareket halinde kendi önderliğini kabul edebildiklerini bildiği için, gerilimi sürdürmek, iç-savaş ortamının koşullarını hazırlamak kararındadır. Bu kararı vermesine yol açan tesbitleri kendi açısından yanlış değildir; ayrıca, böyle bir ortam, kendi vurucu güçlerinin hareketliliğini sağlamak bakımından da en elverişlisidir; aynı zamanda, muhafazakâr-merkezci politik güçlerin felce uğrayabileceği bir zemindir.

Muhafazakâr-merkezci politik güçler ve partiler de bunun bilincindedirler. Mücadele platformunun belirlenmesi için gerekli ilk manevralar şu satırların yazıldığı sıralarda yapılmaktaydı. AP ve CHP'nin amacı, bunalımın çözülme aşamasının ilk evresinde faşist hareketin içsavaşı yönelik stratejisini duraklatmak ve «çözümün otoriter yöntemlerle takviye edilmiş «demokratik» düzen platformunda belirlenmesini sağlamaktır.

Sosyalist hareketin devrimci öğelerinin konumuna bu yazının son bölümünde geleceğiz; ancak, mücadele platformu açısından sosyalist hareketin durumu üstüne burada da birkaç söz söylemek gerekir. Sosyalistler, ideal koşullarda, mücadeleyi her platformda kabullenebilirler; ancak, bu başlangıç aşamasından sonra, kendi platformlarını kurmayı başarmak koşuluyla. Bunu şöyle açıklayalım: Toplumun barışçı bir aşamada olması veya bir içsavaş ortamında olması, sosyalistler için «daha az» ay da «daha çok» elverişli bir ortam olmamalıdır. Sosyalist hareket bütün bu değişik dışsal koşullar ortamında mücadele edebilmelidir. Ama bunu yapabilmesi için, sosyalist hareketin, kendi özgül platformunu kurmuş olması gerekir. Bu platformda, kendi temsil ettiği toplumsal alternatifin, yani sosyalizmin gerçekten demokratik insanî ilişkilerinin ve daha üstün hayat tarzının modelini kitlelere sunabilmeli, kitlelerle bu platformda bütünleşebilmelidir. Bu, yalnız fiziksel mücadelenin değil, gündelik hayat ve kültürel faaliyetin de sosyalistçe düzenlendiği, geleceğin toplumuna ışık tutan bir platformdur. Sergilendiği ilişkiler sistemiyle, yığınları aktif bireylere dönüştüren ve toplumsal faaliyetlere gittikçe artan ölçüde katan sosyalist demokrasinin platformudur. Türkiye'de sosyalist hareketin devrimci öğeleri ve bu platformun kurulma imkânları üstüne daha ayrıntılı analiz, yazının son bölümüne erteliyoruz.

«Geciş. Bunalımın» Çözülme Aşamasına Girilirken

ASKERİ YÖNETİM ÇÖZÜM MÜDÜR?

Şu anda sıkıyönetim ilanı en önemli siyasal gelişme olarak görülmektedir. Kimileri bunu bir «as-

kerî diktatörlüğün», hattâ «faşist diktatörlüğün» ilk adımı olarak yorumlamakta. Durumu böyle görmek, sıkıyönetimi ve orduyu, politik partileri hezimete uğratan bunalım kendine özgü yöntemleriyle çözecek bir alternatif gibi görmek demektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar bu tür bir değerlendirmeye kapılmadığımızı göstermişti. Bunalımı çözmeye konusunda başlıca üç alternatif olduğunu vurguladık. Bunların arasında askerî yönetim yoktu.

Bu yargımızın ilk gerekçesi, *Birikim* dergisinin 45. sayısında (Aralık/1978) yayımlanan ve MHP'nin Eylül ayından beri bir yandan sıkıyönetim isterken öbür yandan da bir askerî darbeye davetiye çıkaran tutumunun nedenleri ve amacı üstüne yazılmış yazıda açıkça belirtilmişti. Özetlemek gerekirse, MHP bir süredir ordu kadrolarına, kendilerinin, (yani ordunun) bunalımı çözecek ve «memleketi kurtaracak» bir —hattâ bu durumda tek— alternatif oldukları konusunda propaganda yapmaktaydı. Fakat bir askerî darbenin Türkiye'de çok geçmeden bir içsavaşı başlatacağını MHP de gayet iyi bilmektedir. Türkiye nüfusunun yarıya yakınını oluşturan bir «sol cephe» vardır ve bu sol cephe, gerek güçlü politikleşme potansiyeliyle, gerekse faşist saldırıların doğurduğu tepkilerle, oldukça kabarık sayıda aktif ve aktifleşecek kesimi içermektedir. Bunlar, en azından anti-faşist kimlikli bir CHP hükümetine karşı düzenlen bir askerî darbeye sessiz kalmayacak, direneceklerdir. Bu durumda, «sol» kökten temizlemek için yapıp tutuşan MHP darbeye destekleyecek, darbecilere «bağlılığını» bildirecek, kendisinin ordunun emrinde, hizmetinde olduğunu ilân edecektir. Ama bunları yaparken, gerek ordu içindeki taraftarlarının yardımıyla, gerekse de bir içsavaş ortamının özgül koşulları içinde, darbeci kadroları kısa zamanda kendine bağlayacağını, kendi destek ve emri altına alabileceğini hesaplamaktadır.

Dolayısıyla, MHP yayımlarının askerî yönetimi başlıbaşına bir siyasal alternatif gibi sunan propagandaları ve hele bu darbecilere «kardes kavşasını önleyen» 27 Mayıs'ıların misyonunu yüklemeleri tam bir faşist sapırmadır. Her ikisinin de gerçek dışı olduğunu herkesten iyi bilen ve gerçek dışı olmasına özellikle çalışacak olan MHP'nin bu propagandalarına bazı «27 Mayıs» heveslilerinin, bazı «Cemal Paşa» adaylarının inanmadıkları bilinemez, ama eğer böyleleri varsa bunlar şu andaki ordu komuta kademelerinde küçük bir azınlık oluşturabilirler ancak. Ve eğer bunlar bir darbe girişiminde bulunacak olurlarsa ordunun hayli önemli bir bölümünü karşılarında bulacaklardır. Ordunun bu bölünmesi komuta kadrolarından başlayan «dike» bir bölünme mi olur, başka bir biçimde mi gerçekleşir bilinemez; ama şu kesindir ki, darbe hesabını yapanlar eskiden olduğu gibi en azından ordunun bir bütün olarak davranmayacağını, Türkiye toplumunun bu gelişme aşamasında ve özgül tarihi ortamda ordu aygıtının bir 27 Mayıs'da, bir 12 Mart'daki gibi ola-

mayacağını kavırıyor ve bunu göze alıyor olmadırlar.

Bir darbenin orduda bölünmeye yol açacağı tesbitimizin ilk gerekçesi şu: Türkiye toplumunu saran ve toplumun iki kampa ayrılması temelinde yükselen politikleşme, pek çok örnekte görüldüğü üzere devlet aygıtında da geçerlidir. Polis kurumu gibi böyle bir siyasal kutuplaşmanın en son yansıyacağı devlet kurumunda bugün varolan POL-DER / POL-BİR ayrımı yeterince anlamlı bir kamattır ve bize yalnızca devlet aygıtı içindeki insanlar arasındaki politik ayrımın (bölünmenin) nerelele kadar uzandığını göstermekle kalmıyor, daha önemlisi, yaşadığımız bunalımın ne denli derin olduğunu anlatıyor. Bilindiği üzere bundan önce başka yerlerde yaşananmış bunalımlarda böyle bir olgu yoktur. Devlet kadrolarının profesyonel öğelerinin ancak pek az bir bölümü «sağ cephe»nin karşısında yer alır. Oysa Türkiye'de bugün devlet memurlarının örgütlendiği sağ ve sol örgütler üye sayısı bakımından kıyaslandığında durumun köklü biçimde farklı olduğu kolayca görülür.

Gerçi şu ana kadar ordu içinde de benzer bir politik kutuplaşmanın varolduğunu ilişkin olgularla karşılaşmadık, ama bunun hiç olmadığı şüphesiz söylenemez. Yazılı basında yayımlanan birçok belge ve mektup faşistlerin ordu kadroları içinde hiç de gizli sayılamayacak bir örgütlenme ve propaganda faaliyet sürdürdüklerini göstermektedir. Etki-tepki yasasının basit gereği, en azından faşistlerin bu çabalarına karşı yönde bir hareketin varolduğu büyük güvenle söylenebilir. Ayrıca şu da dikkate alınmalıdır ki, Türkiye'deki politikleşme özellikle 20 yaşlarındaki genç kesimde belirgindir. Gençliğin bu politikleşmesi ağırlıklı olarak niteliktedir ve son yıllarda kentler ve kırsal yörelerin «emekçi gençliği» de bu hareketliliğe büyük oranda katılmıştır. Bu olgu ordunun erat kesiminin, sola karşı bir askerî darbeye, onun uygulamalarına sessizce alet olacağı varsayımını hayli şüpheli kılar.

Ordu komuta kadrolarının ülkenin yönetimini üstlenmek üzere bir darbeye girişimleri ihtimalini zayıf kılan çok daha etkili bir neden var.

Eğer şu anda yaşanan bunalım, sırf toplumun siyasal düzeninin üst kurumlarıyla sınırlı kalsaydı, yani sorun parti kadroları arasındaki «kısıp çatışmalar», «hükümetin beceriksizlikleri» ve parlamentonun tıkanması, vb. olgularla kendini gösteren ve toplumun aldırılmaz biçimde uzaktan izlediği, katılmadığı bir «siyasal bunalım» olsaydı bir askerî darbe tereddütsüz gelir ve «istikrarı sağlardı».

«Askerî darbe»lerin politik bir çözüm alternatifi sayıldığı «bunalım» durumlarının karakteristik özelliği, çatışmanın yönetici sınıflar, onların fraksiyonları arasında cereyan etmesidir. *Toplumun geniş yığınları hareketlidir*. Veya ancak çatışan fraksiyonlardan birinin, onun partisinin güdümünde «hareket» ediyorlardı. 27 Mayıs 1960 öncesi durum böyleydi, örneğin. Türkiye toplumu DP ve CHP'nin denetimini altında iki cepheye

ayrılmış, yığınlar tuttıkları partinin güdümünde karşıtları ile partilerinin istediği doz ve yöntemlere uyarak «mücadele ediyorlardı».

Askerî darbe, burjuva demokrasinin yukarıda sayılan olgular görünümünde bir bunalıma girmesi halinde gündeme gelir. Burjuva siyasal düzenin etkin yöneticiler (partiler ve devlet aygıtının üst görevlileri) ve edilgen yönetilenlerin varlığında kurulan temel siyasal ilişkisi bozulmamış, «bozulma» yalnızca yöneticiler düzeyinde, onların kendi aralarındaki ilişkilerde meydana gelmiştir. Askerî darbe ancak bu durumda, buna karşı bir alternatiftir.

Eğer sarsılma, «yönetilen»lerin edilgen konumdan sıyrılarak etkinleşmesinden dolayı meydana gelmişse —ki «devrim» durumlarının karakteristiği budur ve şu anda Türkiye'de söz konusu olan da bu niteliktedir— çözüm ne askerî darbeler, ne de askerî kadrolar böyle bir durumda kendilerini «çözüm alternatifi» gibi sunabilmeyi ciddi olarak düşünebilirler.

Türkiye'de ordu komuta kadroları, gerek sol kitlenin hareketlerinde ve gerekse sağ cepheye yeralan yığınlardaki politik aktifleşmeyi görmekten gelemezler. 27 Mayıs ve 12 Mart öncesinden nitelikçe farklı olan bu durum karşısında, kendisini «kurtarıcı» konumuna koyup, hem sağ hem sol cephenin en aktif kesimlerine vurarak «düzeni» yeniden sağlayabileceğini düşünen kişiler olabilir. Geleneksel askerî ideoloji içinde bu anlayış yaygın da olabilir. Ancak bu düşüncelerini uygulamaya geçirmek devirecek yönetimi bizzat üstlenmeyi göze alamamaktadırlar. Şiddetli bir bastırma kampanyası ile sol ve sağın aktif öğelerini «temizlemek»le bile sorunun çözülmemeyeceğini bizzat yakın dönemde yaşanan deneylerden bilmekteydiler. Örneğin 12 Mart'da solun devrimci öğelerine yönelik yoğun terör, dönemin ertesinde bizzat bu «temizlenen»lerin temsil ettiği eğilimlerin eskisinden çok daha güçlü biçimde ortaya çıkmasından öte sonuç vermemiştir.

Ordu komuta kadroları, son yıllarda kapitalist toplumun karmaşık yapısına daha bir sahip hale gelen ve böylece sorunları da karmaşıklaşan Türkiye toplumunu «yönetecek» durumda değillerdir. Böyle bir toplumu yönetmek ve hele onun bu geçiş evresindeki iyice karmaşık sorunlarını çözmek için, askerî yöntemlerden daha başka şeyler gereklidir. Bu daha başka şeylerin, ise örneğin bir teknisyenler kadrosunun kendilerine eklenmesiyle de giderilemeyeceğini, en azından 12 Mart'daki 1. Erim hükümeti'nde denenmiş ve çok kısa bir sürede iflas etmişti.

Kapitalizm -öncesi veya ekonomisi temel birkaç ürüne bağlı kapitalistleşme sürecindeki bir toplum askerî diktatörlüğe, askerî yöntemlerle yönetilebilir. Tüm Latin Amerika, tüm petrol üreten ülkelerde olabildiği gibi. Ama kapitalizm geliştiğinde ekonomi karmaşıklaşır buna uyarlı olarak toplumsal yapı da karmaşıklaşır, askerî diktatörlük yönetimleri devre dışı kalmak zorundadır (İran gibi). AET'nin ve şimdilerde ABD'nin

«askerî diktatörlük»lere karşı çıkmaları da buna dayanmaktadır; «Demokrasi aşığı» kesimlerinden dolayı değil, gelişen kapitalizmin bağımlı ülkelerdeki toplumsal yapıyı önemli ölçüde değiştirmiş olması tespitinden dolayıdır. Onlar bu durumda «diktatörlükler»in değil «demokrasi»nin çok daha etkili olduğunu, geniş yığınları en iyi bu düzenin apolitikleştirceğini bilmekte ve bu yüzden «ilkel» diktatörlük yöntemini terketmektedirler.

Türkiye durumunda bir askerî darbe, başlıbaşına bir «yönetim» iddiasıyla gelse bile kaçınılmaz olarak varolan siyasal güçlerden birinin güdümüne girecek, onun desteğini arayacak ve kısa zamanda da onun *aracı* olacaktır. Şu anda ne AP ne de CHP böyle bir istek peşinde değildir. Yalnızca MHP, faşist hareket için bu istek söz konusudur. Yukarıda, böyle bir gelişme olursa ardından nelerin de zincirleme gelebileceği işaret edildiği için yeniden üzerinde durmuyoruz. Askerî darbe girişimcilerinin dikkate almak zorunda oldukları ikinci bir önemli neden «devlet aygıtı»nın durumudur. *Birikim* dergisinin birçok sayısında ve son olarak 42'inci (Ekim) sayısında ayrıntılı biçimde analiz edildiği üzere şu anda Türkiye'deki devlet aygıtı, son derece ilgilie değer bir durumdur. Toplumdaki genel ayırım, devlet aygıtına da yansımıştır. Türkiye toplumunun 1950 öncesi durumuna göre kurulan ve o koşullarda üzerine aldığı görevi yerine getirebilen devlet aygıtı, bu tarihten sonra gitgide hızlanan kapitalizmin gelişmesine ayak uyduramamış ve sonuçta 1970 sonrasında açık biçimde görüldüğü üzere aygıt olarak neredeyse işleyemez hale gelmiştir. İçinde yer alan geniş bürokrat-hizmetliler kesiminin, bozulan ekonomik durumlarının da etkisiyle toplumdaki genel politikleşme olayına katılmaları ve böylece Türkiye'deki bunalıma öteki toplumlarda ortaya çıkan bunalımlarda görülmeyen bir özellik kazandırmaları temel önemde bir olgudur. Bu olguya az önce de işaret edilmişti. Kendisinin «partilerüstü» bir anavisi ve bu nitelikte bir bunalımı çözmeye alternatifini temsil ettiğini düşünebilecek bir askerî diktatörlük, sindirme ve fizik baskı faaliyeti dışındaki faaliyetleri bu aygıt ile yürütmeyeceğini hesaplar süphesiz. Ama aygıtı yeniden düzenlemek için gerekli insan kaynağını «tarafsız»lar kesiminden toparlayamayacağını da görmüş olmalıdır.

Bu koşullarda askerî darbe ancak faşizm alternatifine kapı açmak demektir ve askerî darbe faşist hareketin istediği içsavaş ortamının fiilen kurulması için yeterli bir işaret anlamına gelecektir. Faşist hareketin şimdilerde içsavaş platformunu oluşturmak için uygulamaya koyduğu iki taktikten biri budur. Ötekini ise az sonra sıkıyönetim konusunu yeniden ele aldığımızda göreceğiz.

DÜZEN PARTİLERİ AP-CHP

Yaşanan bunalımın ayırdedici niteliği, varolan düzenin resmi yönetici kurum ve kuruluşlarının

yönetim işlevlerini yerine getiremez oluşlarıdır. Yönetenler yönetemez hale gelmiştir. Çünkü yönetilen geniş yığınlar sistemin kendilerine tanıdığı politik eylemlilik kapasitesinin dışına ve üzerine taşmışlardır. Klasik yönetici kadrolara güçlenleri kalmamıştır.

Türkiye toplumu 1960'ın hemen öncesinde de genel bir politikleşme yaşamıştı. Toplum DP ve CHP taraftarları olarak ikiye ayrılmıştı. Şu anda yaşanan kutuplaşma ise bundan çok farklıdır. 1960 öncesinde CHP olsun DP olsun kendi taraftarlarını fiilen yönetebiliyorlardı. CHP'li ve DP'li kitleler partilerinin gösterdiği doğrultu ve biçimde davranıyorlardı. Oysa günümüzde büyük partiler kendi taraftarları üzerinde böyle bir denetim gücüne sahip değildirler. 1960 öncesinde olmayan bir dizi kitle örgütü kurulmuştur ve bunlar partiler ile taraftarlar arasında bir ikinci kademe oluşturmuşlardır. Genel seçimlerde oylarını bu partilere verenlerin çok büyük bir kısmı, başka zamanlarda, güncel politik olayları gördükleri partilerden çok, bu örgütlerin kararlarına göre davranmaktadırlar.

Bu olgu süphesiz AP'den çok CHP için geçerlidir. Nitekim bilinmektedir ki, 1973 ve sonrasında CHP'ye büyük oy artışı sağlayan toplumsal muhalefet hareketi oluşturan geniş işçi ve emekçi yığınların içinde örgütlendiği meslekî, sendikalar kuruluşların çoğunluğunda CHP dışı sol eğilimler yönetimdeydiler.

Yönetilen yığınların politik bakımdan etkinleşmesinin yalnızca bir yönüdür bu. Asıl önemlisi geniş yığınların politik olaylara gitgide yükselen bir ilgi ve hareketlilik içinde katılmalarıdır. Bu noktada sağ kitle hareketinin eylemlilik biçimleriyle sol kitle hareketininkiler arasında özsel farklılık olduğu belirtilmelidir.

Sağ kesim yürüyüş, miting, toplantı vb. eylemlere nadiren başvurmakta. Son yıllarda birçok örneği görülen sağ kitle hareketleri sol kitlelere saldırı eylemleri biçimindedir. 1978 öncesinde de benzer hareketler görülmüş ise de, o zamanlar saldırı hedefleri oldukça dar bir kesimdi. Bu yığınların yerleşik önyargılarını tahrik edecek provakatif eylem veya söylentilerle kızdırılan topluluklar yörenin sosyalistlerine saldırtılıyor, binaları tahrip ettiriliyordu. Oysa 1978 yılı içinde meydana gelen hareketlerde hedef çok daha geniş bir kesimdir. K. Maraş'da açık biçimde görüldüğü gibi bütün bir «sol cephe»dir, sayıları onbinleri aşan bir halk topluluğudur. Gitgide vahşileşen ve K. Maraş'da olduğu gibi çocukları, yaşlıları akıl almaz bir hunharlıkla katledebilecek hale gelen bu eylemlerin tümü de faşistler tarafından tertiplenmekte ve bunlar kolayca tahrik edip harekete geçirdikleri bu yığınların olay içinde yöneticisi, sürükleyicisi olmaktadır.

Soldaki kitenin politikleşmesi ve kendini kitlesele eylemlerde dile getirmesi miting, yürüyüş, toplantılar vb. eylemleridir. Faşistlerin yönlendirdiği sağ kitle hareketlerine katılanların öldürmeyi göze almış olmalarına karşın, sol kitle hare-

Birikim 46-47/38

ketine katılanlar çoğu kez «ölme»yi göze alarak gelmektedirler eylem alanlarına. 1 Mayıs 1977 katliamına karşın 1 Mayıs 1978'de aynı alana toplananlar böyleydi. Faşistlerin kitle gösteri ve yürüyüşlerine makineli tüfekli, bombalı pusular kurup onlara insanı öldürmeyi amaçlayan eylemleri uygulamaya koydukları dönemlerde yapılan bir dizi yürüyüş, gösteri bu «tehlîke» göze alınarak gerçekleştirilmişti. Faşistlerin sürekli terörü altında bulundukları kent bölgesini, mahalleyi terk etmeyip orada direnen halk toplulukları ölümü göze alarak en doğal haklarını savunuyorlardı. Sol kitle örgütlerinde olduğu gibi, sol kesimin demokratik haklarını kullandıkları, ölümüne savunukları bu «hareket halleri»nde de yöneten, yönlendiren durumunda olanlar «CHP dışı sol»du, sosyalistlerdi.

İçinde AP'lilerin çoğunluğunu oluşturdıkları sağ «kitle hareketleri»nin faşistler tarafından, içinde CHP'yi parti olarak tutanların çoğunluk oluşturdıkları sol kitle örgüt ve hareketlerinin de sosyalistler tarafından yönetilip yönlendirilmesi olgusu, içinde yaşadığımız dönem tipik olaydır. Yakın dönemde kadar, henüz Malatya, Sivas, K. Maraş gibi «sağ kitle hareketleri» görülmüyorken, bu olay yalnızca CHP'yi ilgilendirmekle, süphesiz tedirgin etmekteydi. Özellikle K. Maraş olayından sonra aynı tedirginlik artık AP için de söz konusudur.

AP

1965-1971 dönemindeki iktidarı sırasında AP, faşist hareketi yükselen sosyalist harekete karşı bir «sakat gücü» olarak kullanmış, bu amaçla desteklemiştir. Oysa 1973 sonrasında AP'nin MHP'yi desteklemesi, onunla iktidar ortaklığına girecek kadar yakınlaşması sırf bundan dolayı değildir. Gerek 1973 sonrasında ekonomik sorunları ve gerekse yükselen toplumsal muhalefet hareketi, AP'nin omurgasını oluşturan orta mülk sahiplerinde ve oy kaynağı küçük mülk sahiplerinde belirgin bir sağa kayışı yol açtı. İşte AP, asıl bundan dolayı MHP ile iktifaka özel bir önem verdi. O tarihe kadar MHP'nin kullandığı «milliyetçilik» sloganını benimseyip bu partiyle uzun süre iktidar ortaklığı yapmakla AP, kendi taraftarlarındaki bu «sağ eğilim»in MHP'ye kanalizasyonu sağlamak istemiştir. Bunda başarılı olduğu söylenmelidir. 1965 seçimlerinde aldığı %50'nin üzerinde oy 1973'de %29'a düşen AP, eğer 1973 sonrasında yapılan iki seçimde de oylarını yükseltmeyi başarmış ve 1977 seçimlerinde %41'e ulaşmışsa bunun nedeni açıktır. 1965'den beri AP'yi destekleyen kesimlerde görülen «sağa kayış» bu partinin oy yitirmesinin başlıca nedenidir. Nitekim 1973 seçim sonuçları incelenirse görüldü ki, AP'nin yitirdiği oylar, bu partiden ayrılanların kurduğu daha sağ nitelikte partilere (DP ve MSP) gitmiştir. Eğer AP bu «sağa gidişi» kendine geri çekmezse, oylarını yalnızca bu partilere değil, asıl olarak 1973 sonrasında hızla politikleşen ortamında daha bir güçlenmeye aday olan MHP'ye de kaptıracağıdır. Bu yüzden AP, özellikle en sağ parti-

nin sloganlarını sahiplenerek bir «Milliyetçi Cephe» kurduysa kendi açısından en doğru politikayı izlemiş sayılmalıdır.

MHP'nin oy oranını %3,5'dan %6,5'a çıkardığı ama buna karşılık öbür sağ partilerin çok önemli oy kayıplarına uğradıkları 1977 seçimlerinden %40'lık bir oy gücüne sahip olarak çıkan AP, amacına varmış sayılır. Bu yüzden seçim sonrasında 2.MC hükümetine fazla istekle girdiği söylenemez. Nitekim birkaç ay sonra bu hükümet düşürüldüğünde AP aslında memnundu. Çeşitli sevinme nedenleri (yoğun ekonomik ve dış siyasal sorunlar vb.) yanında bir önemli neden de, artık kendisi için gereksiz hale gelen MHP'den kurtuluyor oluşuydu. Bu tarihe kadar devlet ve hükümetlerin koruyucu kanatları altında fütursuzca eylemlerini sürdürmüş olan MHP kadroları ve taraftarları, CHP hükümetinin alacağı «bastırma» önlemleri karşısında, ya sinecekler ve hâlâ «milliyetçiliği» savunan AP'nin güvenli kanatları altına sığınıp ılımlı sağcılar haline gelecekler, veya direnecekler ve bu kez de CHP'nin sertleşecek önlemleri önünde yenileceklerdi.

Her iki durumda da AP kazançlı olacaktı. Ne var ki CHP, faşistlerin üzerine AP'nin beklediği sertlikte gitmedi. AP; CHP hükümetinin bir yılı boyunca sürekli olarak, «anarşi»nin artarak devam ettiğini başlıca eleştiri konusu yapmış, böylece iki yanı keskin bir kılıç kullanmıştı. Bir amacı MHP'yi yıpratmaksa, öbürü de, bunun yapılamadığı oranda CHP'nin beceriksizliğini sergilemek ve ayrıca sağa şemsiye olarak, tarafsızlık özlemi içindeki CHP'yi kendi soluna karşı tahrik etmekti.

CHP'nin, AP'nin örgüllü desteğine karşın faşist harekete karşı etkili bir mücadele açmayışının, açamayışının nedenleri ayrı konudur. Burada asıl önemli nokta faşist hareketin 1978 yılı içinde, daha önceden görülmeyen bir yola girişidir.

İlk kez Malatya olaylarında görüldüğü üzere faşist hareket bir süre sinip, ilerde CHP hükümetinin başarısızlıkları karşısında yeniden sahneye çıkmak tarafıslı değildi. Umudunu yeni bir MC hükümetinin kurulmasına da bağlamamıştır. Olay, faşist hareketin bir içsavaş ortamı yaratıp buradan iktidarı ele geçirmeyi hesaplayan bir stratejiyi uygulamaya koyduğunu göstermekteydi.

Sivas'da benzer bir olay tezgahlandığında ve ardından Niğde/Aksaray ve Elazığ'da da aynı tür olaylar meydana getirildiğinde, artık MHP'nin yeni stratejisi iyice kavranmış olmuştur.

AP'nin o tarihteki durumun farkında olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak şu söylenebilir ki, AP, MHP'nin amacını kavramış olsa bile, onun bu amacı öyle kolay gerçekleştiremeyeceğini, bu yöndeki girişimlerinin başarısız kalacağını düşünmüş olmalıdır.

MHP'ye Karşı Politikanın İpuçları

K. Maraş olaylarının ertesinde Demirel'in yaptığı konuşmalara baktığımızda AP'nin artık hiç de böyle düşünmediğini görüyoruz. AP, MHP'nin ama-

Birikim 46-47/37

cını ve bunun gerçekleşme ihtimalinin ciddi boyutta olduğunu sezmiştir.

AP'nin şu anda izlediği politika, öncelikle şu gözleme dayanıyor:

Özellikle Türkiye'nin orta bölgesinde —Çorum-Erzurum-G. Antep üçgeni— parti olarak AP'yi tutan kesimler üzerinde milliyetçilik, anti-komünizm ve dine ilişkin temalar etkisini sürdürmektedir. MHP, söz konusu temaların en radikal savunucusu olduğu halde, bu kesimler «seçim»de ona oy vermemekte; ama faşistler, sözü edilen temaları bir «hareket»e geçme zorunluluğunu gösterecek biçimde kullanıp bir «hareket nedeni» ve hedefi gösterebildikleri zaman, kolaylıkla onun peşine takılabilmekte, «faşistlerin istediği her tür eyleme kolayca adapte olabilmektedirler.

Bundan çıkan sonuç şudur. MHP, AP için seçimler düzeyinde önemli bir rakip değildir. Seçimler platformunda MHP AP için bir tehlike sayılamaz. Ama eğer platform «hareket» ise, özellikle katliam hareketleri, içsavaş gibi karmaşık hareketler platformu ise bu kez AP, MHP karşısında neredeyse bir hiçtir. Malatya'da, Sivas'da, Kahramanmaraş'ta açıkça görülmüştür bu.

O halde AP'nin tutumu ne olmalıdır? Demirel K. Maraş öncesindeki konuşmalarında bu tutumu sergilemekteydi. Tutum şöyle özetlenebilir: İdeolojik temalara, sloganlara sahip çıkmak, bunları AP'nin savunduğunu göstermek ve «hareket»i lanetlemenin en elverişli malzemelerinin bulunduğu bir olay ortadayken Demirel kendine özgü demagogisiyle bu sahiplenme-suçlama tutumunun ilgiye değer örneklerini veriyordu.

Olay ertesinde yaptığı basın toplantısında Demirel, bir yandan hükümeti «acıklık»le, etkili bastırma girişimlerinde bulunmamakla suçlayıp bunca cinayet işlenirken «devlet neredeydi» diye soruyor, öte yandan da hükümet konağına «Komünizme Ölümlü» diyerek saldırın kalabalığa askerî birliklerin uyarı ateşi açmasını «komünizme ölüm diyen insanlara ateş edilmesi» olayı olarak nitelendiriyordu.

Bir örnek daha. Ertesi günkü konuşmasında Demirel, bir soru üzerine şöyle diyordu: «Bana sağcılar ve milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz. Böyle bir şey demiyorum. Sadece cinayet işleyenlerin yakasına yapışın, cezalarını verin diyorum.»

Şüphesiz Demirel, sağcılık ve milliyetçilik adına «Komünizme Ölümlü» diye bağırarak cinayet işleyenlerin, devletin şiddetle cezalandırmasını istediği cinayetleri işleyenlerin aynı kişiler olduklarını, bu ideolojik ve eylemsel öğelerin aynı kişilerde birleşik olduğunu bilmez değildir.

Demirel, bu ideolojik eylemsel bileşimi, bu gerçeği, iki ayrı parçaya ayırıyor. Gerçekte bileşim olduğunu bilerek yapıyor bunu. «Masum» ideolojisi savunurken («Bana sağcılar, milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz. Böyle bir şey demiyorum»), «suçlu» eylemin cezalandırılmasını istiyor: «Devletsizin, alın tedbirinizi. Kimin yakasına yapışılması lazımsa yapışın. Niçin yapışmıyor-

sunuz? Hem kimsenin yakasına yapışmayacaksınız hem de her gün ithamda bulunacaksınız. Seyirci misiniz yoksa hükümet misiniz?»

Hükümetin «her gün ithamda bulunduğu» ama «yakasına yapışmadığı»nın kim olduğu bellidir: MHP. Demirel, «yapışın yakasına» diyor; «niçin yapışmıyorsunuz?»

Çağrı CHP hükümetine yapılmaktadır. Ancak AP, herhalde bilmektedir ki, daha doğrusu K. Maraş olayında açıkça görmüştür ki, MHP ile kendisi arasındaki sorun CHP'nin alacağı tedbirlere bırakılmayacak kadar önemlidir. AP ve MHP'nin üzerine oynadıkları toplum kesimleri, eğer oyun alanı «demokratik düzen», onun «mücadele platformu» olursa AP'nindir; ama eğer oyun alanı «hareket» ve hele içsavaş platformu olursa MHP'nindir.

K. Maraş olayının ağır gölgesi tüm ülke üzerine egemenken ve faşist hareket bu olay ile unutulmaz, geri dönülmez bir adım atmışken AP ve MHP, az sonra ikisinden birinin fazla çıkacağı bir dönemin başlayacağı bilinciyle karşı karşıyadırlar.

AP, varlık sorununun gündeme geldiği bir durumda, kendi varlık koşulu olan «demokratik platform»un ancak MHP'nin geriletilmesi, etkisizleştirilmesi ile korunacağını bilmektedir. MHP ise şimdiye dek hayli sarsılmış olan bu platformun CHP ve AP'nin ortak çabalarıyla onarılıp, yeniden kurulmasına «izin verirse» aynı zamanda kendi «yavaş ölümlü»ünü de kabul etmiş olacağını farkındadır. Ya bu «yavaş ölüm», ya da «ölümüne savaş». Bu ikinci yolu ya Malatya olayından beri yaptığı gibi «kendisi gücüyle» aşacak veya şimdi AP'nin onayıyla CHP'nin «demokrasiyi» onarmak için çağırıldığı ordunun çekilmiş silahlarını kullanmayı deneyecek.

Bu konuya faşist hareketi ele alırken yeniden döneceğiz.

CHP

Burjuva demokratik düzenin olağan işleyişinde, herhangi bir partiye iktidar olması için oy veren kesimler, onun devlet gücü ve imkânlarını kullanarak kendilerine yararlı sonuçlar sağlanmasını beklerler. Burjuva toplumun sınıfsal hiyerarşisini veri kabul ederek siyasal düzen içinde yer alan partilerden şüphesiz bu sınıfsal hiyerarşiyi değiştirmesi, geçersizleştirilmesi beklenmez. İstenen, en fazla, toplam toplumsal üretimin bu sınıflara dağılımında değişiklikler. Düzenin «sol» partileri —genellikle Sosyal-demokratlar— bu değişikliği alttaki sınıflar lehine yapma vaadiyle gelirler. Bu sözlerini gerçekleştirmedikleri de söylenemez.

1973 seçimlerinde «sol parti» olarak büyük oy toplayan CHP, çok geçmeden farkına vardı ki, kendisine oy veren geniş yığınların bekllediği yalnızca «yararlı sonuçlar» değildir. Onlar CHP'nin seçim propagandasında kullandığı «Ne ezilen ne ezen»in olmadığı bir düzen sloganının «gereğinden fazla» ciddiye almaktadır. Bu, şuradan da bellidir ki, CHP'nin «Ne ezilen ne ezen»in olmadığı «düzen»in nasıl bir şey olacağını anlattığı programı,

Birikim 46-47/38

oradaki düzenleme önerileri, bu geniş yığınları ilgilendirmiyordu bile. Aslında onlar neyi istediklerini de bilmiyorlardı. Bunu CHP'den bekliyorlar, onun bu karmaşık «umut»ları gerçekleştirmesini istiyorlardı.

Burada belirleyici sorun, CHP ile ona oy veren geniş toplumsal muhalefet hareketi arasındaki ilişkinin klasik parti-taraftar veya seçilen-seçmen ilişkisinden hayli farklı olduğudur. Toplumsal muhalefet, yaşanan hayatın tüm yönlerine ilişkin tepkilerden, sorunlardan, yoksunluklardan doğan ve bütün bunlardan kurtulmak isteyip de bunun somut yol ve hedefini bulamamış yığınların hareketiydi. Güvercinlerin, özel yakılmış türkülerin, maviillerin ve çekici umut kelimelerinin ancak var olduğunu anlatılabildiği bir potansiyeldi.

Klasik bir siyasal parti olarak CHP, bu hareketin, bu çok yönlü potansiyelin kendisinden beklediğini veremezdi. Aralarındaki tarih olarak kurulmuş ilişki, bu biçimiyle uzun süre kalıcı olmazdı. Bu yüzden daha muhalefetteyken, soyut «umut»u somut bir düzen programına dönüştürmek, kendisinden bu düzen programının beklenmesini sağlamak için epey çalıştı.

Daha henüz böyle bir programa sahip olamamışken, 1977 seçimleri yapıldı. Toplumsal muhalefet hareketi bu seçim ertesinde iktidar pazarlıkları yapılırken ilk kez CHP ile «umut» arasındaki ilişkiyi sezdii. CHP'nin AP ile kurmay çalıştığı diyalog ve bu sırada izlenen tutumlar CHP'ye karşı geniş bir tepki doğurdu.

Ancak yine de 1978'de CHP ağırlıklı hükümet kurulduğunda, geniş toplum kesimleri, şüphesiz eskisinden çok düşük olmakla birlikte yine de güçlü bir umuda kapıldılar.

1979 yılı başlarken, eğer CHP'nin «siyasal iflas»ından söz ediliyorsa, her şeyden önce bu «iflas»ın iki düzeyde bir iflas olduğu vurgulanmalıdır. İlk CHP'nin «düzeni restore etmek» gibi varolan düzenin yönetenler düzeyini ilgilendiren bir görevi başaramamasından dolayı ve olayları bu düzeyin açısından bakarak yorumlayanların tesbitidir. İkincisi ise CHP iktidarının yönetilenler açısından değerlendirilmesine ilişkindir. Burada da bir iflas söz konusudur: Toplumsal muhalefet ile CHP arasındaki ilişki kopmuştur. CHP ile toplumsal muhalefet arasında büyük, CHP'nin artık dolduramayacağı bir boşluk doğmuştur. CHP, toplumsal muhalefet hareketinin ideolojik-toplumsal, siyasal yöneticiliği konumunu yitirmiştir; bu yer boştur.

CHP bir parti olarak varlığını sürdürecektir şüphesiz. Ama 1973-77 döneminde kullanılabildiği sloganları artık kullanamayacağını bilincindedir.

Ancak herhalde hesaphyor olmalıdır ki, şu anda yürürlükte olan bunahının çözülme aşaması geçildikten sonraki durumda zaten bunlara ihtiyacı olmayacaktır. Çünkü bu çözüm, eğer faşist hareketin istediği içsavaş platformunda belirlenecekse, zaten bu sloganlara gerek olmayacaktır. Ve yine, eğer faşizm amacına varamaz, «çözüm»ün «demokratik platform»da belirlenmesine elveren koşullar oluşturulabilirse; gerek bu evrede gerekse fiili

çözüm evresinde kimsenin bu soyut sloganlara alıncak hali olmayacaktır. İkinci nedenden dolayı bu böyle olacaktır: İlk bu sloganların ne kadar soyut, dahası içeriksiz, anlamsız olduğu kavranarak atılacaktır. İkinci neden, daha «maddi»dir. Getirdiği «asayiş sağlama» yasaları ve «demokratik düzen»i korumak için gelen sıkıyönetimin uygulamaları sayesinde CHP, çoktandır iyice rahatsız edici olmaya başlayan toplumsal muhalefet hareketini «düzen sınırları» içinde kalmaya zorlayacak ve buna razı olmayanları «etkin devlet gücü»ne havale edecektir. Toplumsal muhalefetin kararlı öğelerini ve bu hareketi yönlendirebilecek tek varlık olan, Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci öğelerini her tür yöntemle «hizaya getirmek», belirtmeye bile gerek yoktur ki, sıkıyönetimlerin ana-yasasıdır.

KARAR ANINDA FAŞİST HAREKET

Faşist hareketin, 1978 yılı ortalarında içsavaşa yönelik bir strateji uygulamaya geçme noktasına nasıl vardığı ve bunun nedenleri Birikim'in 39. (Mayıs 78) sayısında yayımladığımız «Malatya Olayı-Türkiye'deki Faşist Hareketin Yapısı ve Gelişimi» adlı yazıda yeterince açık biçimde anlatılmıştı.

Yeri geldikçe belirtildiği üzere, söz konusu stratejinin iki değişik versiyonu vardır. İlkinde içsavaş ortamının oluşturulması, asıl olarak faşist hareketin kendi militan güçlerinin eylemine bağlıdır. Bu eylemlerle ortam oluşturulduğunda gerek devlet aygıtında ve gerekse toplumda zaten teşekkül etmiş kutuplaşma, iki karşı savaş cephesi yaratacak ve bunlar kesin hesaplaşmaya gireceklerdir. İkinci yol ise aşamalıdır: Sıkıyönetim ardından bir askerî darbe ve bunun zincirleme sonucu doğacak olan içsavaş.

K. Maraş olayının önceden planlandığı, ama olayın kendi gelişmesinin plan dışı bir seyir izlediği kanısındayız. Çünkü olay faşist vahşeti, onun yaban içyüzünü gereğinden fazla, gereğinden çok erken bir zamanda ve gereğinden çok kanıtlı sergilemiştir.

Faşist hareketin, bu olayı bir Malatya, bir Sivas olayı çapında bir olay olarak planlamış olduğu akla yakın geliyor. Böyle bir olay, MHP'nin son üç aydır sürdürdüğü sıkıyönetim ilanı kampanyasına güçlü bir kanıt olabilecek, sağ basın organlarının bilinen gayretleriyle faşist tertip örtülüp «kardeş kavgası» gibi, sıkıyönetimin ve askerî darbe heveslilerinin pek sevdiği bir tanımla çağrılar yapılabilecekti.

Böyle bir K. Maraş olayı ertesinde ilan edilecek sıkıyönetim MHP için hayli keyifli bir başlangıç olurdu. Ama ne var ki MHP, bu keyfi tadamamıştır. Belki K. Maraş'daki ilk ticaretler, «İslam ahlak ve fazileti, Türklük gurur ve şuur» ile dolu olduklarını cümle âleme ispat etmek isteyen bu anti-komünist ve milliyetçi gençler; katlettikleri onca insanın kanında, çocuk kadın yaşlı yaralı demeyip satırlarla doğrulukları insanları cesetlerinde, «idealizm»lerini tatmin etmenin keyfini yaşıyorlardı. Ama faşist hareketin karargâhlarında, faşist ide-

Birikim 46-47/39

alizmin hiçbir türlü tam örtülemeyen bu erken gösterisinin tüm toplumda yarattığı infialin, planları epeyce aksattığı düşünülüyor olmalıdır.

Kaldı ki, bu olayın çapı, AP ve MSP'yi büyük ölçüde endişelendirmiş, MHP'nin oynamak istediği oyun konusunda Malatya ve Sivas olayları nedeniyle doğan şüphe iyice pekişmiştir.

Şu anda ortada Kahramanmaraş olayının ağır gölgesi altında bir MHP vardır. MHP, olay ile bağlantısı olmadığını yasalar önünde kanıtlayabilir—ki, böylesi durumlar için önceden tedbir almak, örgütlenmesini buna göre yapmamış olmak faşist partilere yakışmaz. MHP elhak bu yakışsız durumda değildir—ama bu herkesin verdiği yargıyı değiştirmez. Şimdi önemli olan da bu yargıdır ve boyunca böyle bir yargıyla dolanan MHP, bunun sıkıyönetim içinden bir askerî darbe oluşturmak gayretlerini önemli ölçüde engellediğini, dahası ordunun «tarafsız» kesimlerini aleyhine çevirdiğini hesaphyor olmalıdır.

Sıkıyönetim olgusunu daha önce ele aldığımız yerde belirtildiği üzere halen ordu komuta kadrolarında sözlü edilir bir «darbeci» eğilim yoktur. Şüphesiz zayıf bir eğilimi temsil ediyor olsalar da birtakım kadroların, orduya varlıkları açık kanıt ve karinelerle ispat edilen faşist kadrolarla işbirliği yaparak bir darbe girişiminde bulunmaları imkân dışı değildir.

Bundan çok, faşist hareketin askerî darbe aracılığı yolunu şu veya bu nedenle bir yana bırakarak, içsavaş platformunu kendi örgütlü gücüyle oluşturmaya çalışması durumu üzerinde durmak gerekir.

Her şeyden önce, bugün Türkiye'de bir içsavaşı mümkün olup olmadığı, bu imkânın ne boyutlarda olduğu sorusu cevaplandırılmalıdır.

«ÇORUM ERZURUM G. ANTEP ÜÇGENİ»

Faşistlerin içsavaşı başlatma yeri olarak seçtikleri Çorum-Erzurum-Gaziantep üçgeni bölgesi, bulunduğu üzere etnik açıdan Türk ve Kürt, dinsel mezhep bakımından Sünni ve Alevi toplulukların hemen eşit sayıda ve çoğu kez birbirlerinden ayrı yaşadıkları bir bölgedir. Bölge kentlerinde de ayrı mahallelerde oturarak yaşar etnik-dinsel gruplar.

Dinsel ya da etnik ayrımın bu denli önemli olması, «ideolojinin güçlülüğü», yöre halkının, özellikle Sünnilerin «dinine bağlılığı» ve benzeri etkenlerden dolayı değil, dinsel-etnik ayrımın asıl olarak bir egemenlik ilişkisi olmasından, toplulukların statü farkını belirleyen, bunu anlatan bir ayrım olmasından dolayıdır. Sünni-Alevi, Türk-Kürt ayrımı, şimdi 1970'lerde bu denli düşmanca bir biçimde gündeme getiriliyorsa, nedeni, bölgeye de egemen olmaya başlayan, sarsıcı etkilerini duyuran kapitalizmin gelişmesidir. Çünkü bu gelişme kapitalizm-öncesi durumun bu egemenlik ilişkisini sarsmakta, eski üstün statülerini yitirmeye başlayan kesimlerde «etkiye özmek» planında tepkiler gelişmektedir. Kendi üstün statülerini geçersizleştirirken, yüzyıllardır aşağı statüde yaşamış olanların veya onlar içinden çıkan grupların, gözleri

önünde yükselişine duyulan ve kendi «dünya»sının çöküş hızına uyarlı olarak bazen kör, sınırsız bir öfkeye dönüşen tepkiler birikmektedir. Türkiye'de faşizmin mayalandığı, kullandığı millîyetçilerin devşirdiği zemin burasıdır; «geriye dönüş» özleminin umutsuz öfkeli karahırlarıdır.

Vurgulamak istediğimiz nokta şudur. Yörenin Sünni-Türk veya bir kısım Sünni-Kürt kesimlerinde «geriye dönüş» özlemlerinin güçlenme nedeni, asıl olarak ekonomik olmaktan çok toplumsal-politiktir. Kapitalizmin gelişmesi bu kesimlerin ekonomik durumlarında önemli bir gerileme yaratmamıştır. Onlara ekonomik durumlarının «kötüye gittiği» izlenimini veren şey, kendi durumları ile Alevi ve Kürt kesimlerin ekonomik durumları arasında yaptıkları kıyaslamadır. Eski den ilk kesim lehine oldukça büyük olan oran değişmektedir. Çünkü yıllardır güç ekonomik koşullar içinde olan Alevi Türk ve Kürt kesimler, kapitalizmin gerek yörede gerekse çevrede yarattığı yeni iş imkânlarına sarılmış ve böylece ekonomik durumlarını eskisinden çok daha iyi bir noktaya getirebilmiştir. Ova yörelerde kurutulan bataklıklar Alevi köylerin toprak sahibi olmalarına imkân vermiş, işletmeye açılan madenlere ve bazı fabrikalara işçi olarak giren Aleviler hiç değilse istikrarlı ve yöre koşullarında iyi sayılabilecek ekonomik imkânlarla kavuşabilmişlerdir. Böylece bir yandan kent ve kasabalarda Alevi nüfus kalabalıklaştıkça aynı zamanda bu kesim içinden çıkan tüccar-esnaf zümreleri de kent ve kasabanın ticarî hayatında önemli bir yer tutmaya başlamışlar; buna paralel olarak eğitim-öğretim görmüş mensupları çoğalmış ve bunlar yörenin merkezî-yerel bürokrasisine yerleşebilmişler ve sonuçta toplumsal-politik ayrımlarını büyük ölçüde arttırabilmişlerdir. Yeni koşullara aynı hız ve oranda adapte olamayan Sünni kesimler, yüzyıllardır kendilerinden alt statüde olan Alevilerin bu yükselişleri karşısında durumlarının bozulduğu yargısına ve bundan doğan bir tedirginliğe kapılmışlar ve eski, kapitalizm-öncesi dönemdeki «denge»nin yeniden kurulmasını ister olmuşlardır.

Önceleri MSP, bu tedirginliği, Sünni kesimleri büyük ticarî ve sınıf girişimlere yönelten bir program sunarak kanalizetmeye çalışmış ve 1973 seçim sonuçlarında izleneceği üzere hayli de başarılı olmuştur. Ne var ki, bundan sonra MHP'nin yöredeki faaliyetleri yoğunlaşmış ve MSP'nin «dengeyi ekonomik bir yarış içinde yeniden Sünnilerin çok lehine kurma programını terk eden kesimler, MHP'nin yıkıcı ve Sünnilerin tedirginliğini ilkel bir düşmanlığa kanalizetmeye eden propagandasına kapılmışlardır. 1977 seçim sonuçları açıkça gösterir bunu: MHP'nin yöredeki oy artışı MSP'nin yitirdiği oylarla orantılıdır.

Faşist hareketin kitle tabanı

Her ne kadar MHP, «çağları atlamak»dan «fütze çağına erişmek»ten dem vurmakta ise de önerdiği ekonomik-toplumsal «düzen» programı ile bu hedeflerin ilgisiz olduğu, daha doğrusu illikliği,

Birkin 46-47/40

gayrı-ciddiliği ilk bakışta sırtta programının bu hedefler karşısında ütöpik bile değil, açıkça gü-lünç olduğu ve ancak bazı saf faşistleri mandıralabilecek nitelikte olduğu herkesin malûmudur. Nitekim ne Türkiye sanayi burjuvazisi ve ne de böylesi «çağları atlamak» gibi hedefler için gerekli aydın-teknisyen kadrolar tarafından ciddiye alınmamıştır. Faşist hareketin bu kesimler içinde son derece güçsüz oluş nedenlerinden biri de budur.

Bundan söz etmemizin nedeni, bugün MHP'yi desteklemekte olan kesimlerin, kapitalizm geliş-tiğe azalacak, dolayısıyla kalcılığı, sürekliliği olmayan kesimler olduğuna dikkatli çekmektir. Türkiye'de faşist hareketin kitlesel desteği, iktidarı almış İtalyan ve Alman faşist hareketlerinin kitlesel desteği ile aynı nitelikte değildir. Bu sonuçların toparlayabildiği geniş kitlesel destek, kapitalist ilişkilere intibak etmiş, bu ilişki sistemi içinde belli bir yere oturmuş küçük ve orta mülk sahiplerinden oluşuyordu. Oysa Türkiye'de faşist hareket, yukarıdaki niteliğe sahip Türkiye'nin batı bölgesindeki küçük-orta mülk sahiplerinden değil, bu, kapitalizm geliştikçe her şeye karşı varlıklarını sürdürebilecek kesimlerden değil; orta ve küçük büyüklükte mülklere sahip olmakla birlikte kapitalizm geliştikçe mülklerini kullanma biçimlerini değiştirmek zorunda kalacak olan, böylece de kapitalizm içindeki belli bir sınıfsal yere oturmak, onun gereklerine uymak ve bu anlamda «değişmek» zorunda kalacak olan kesimlerden kaynaklanmaktadır.

Bundan çıkan sonuç, şu anda MHP'nin ardından toplanmış desteğin yakın dönemde azalacağı, MHP'nin kitle gücünü yitirmek zorunda kalacağıdır.

Bu ise MHP'yi «acele etme»ye yönelten temel etmenler. Zamanın aleyhine işlediğini içgüdüsel olarak kavrayan MHP'de «ya şimdi ya da hiçbir zaman» diyen eğilim bu yüzden güçlüdür. 1925'de ilk atığı başarısızlıkla sonuçlanan Hitler, uzun süre beklemeyi göze alabilirdi, ilk nedeni, Nazi hareketini destekleyebilecek kesimlerin, sosyo-ekonomik statü ve durumları itibarıyla yerleşik nitelikte oluşlarını bilmesindendi. Bir ekonomik bunalım bu kesimleri yeniden politik harekete kazandırabilecekti.

Oysa Türkiye'de faşist hareket böyle bir umudu besleyemeyeceğinin yar-bilinci farkındadır. «Beklemeyi göze almak, şu tarihi geçiş anında MHP'nin etrafında toparlanmış olanların, ağır ama önlenmez biçimde yerleşen kapitalist ilişkilerle şu veya bu statüde intibakına «göz yummak» demektir. Bu ise, *şimdiki ideolojik siyasal kimliği* ile faşist hareketin çökmesi ve kendini sürdüremez hale gelmesine göz yummak olur.

«Son koz»

MHP, faşist hareket; kendisini «tehlkede» hissettiği için «tehlkeli»dir. Yani CHP ağırlıklı hükümetin bir vakitler iddia ettiği gibi, MHP, faşist harekete yönelik bastırma önlemlerinin etkin-

liğinden telaşa kapıldığı için değil, faşist kitle desteğinin bu «geçici» niteliğinden ötürü «direniş»ini artırmaktadır. 1977 seçimleri faşist kitle desteğinin varılabileceği en yüksek toplamın sınırlarını göstermiştir. MHP, bu sınırı aşabilmek için kullanacağı tek imkân olan iktidar ortaklığını da 2. MC'nin çöküşüyle yitirince, içgüdüsel olarak «sonunun» gelmekte olduğunu kavramış ve dikkat edilirse; bu tarihten itibaren faşist hareketin eylem biçimlerinde, vahşet dozunda ancak «son kozunu» oynayanlarda veya Nihilizme kapılanlarda görülecek türden bir artış görmeye başlamıştır.

Nitekim kitlelere yönelik ilk katliamlar 2. MC'nin düşeceğinin iyice belli olduğu Kasım ortalarından itibaren sahneye konuldu. ADMMA, ODTÜ öğrencilerinin olduğu, toplanmış yerlere yerleştirilen saatli bombalar ve ardından İstanbul Üniversitesi ve İDMMA öğrencilerine karşı düzenlenen pusular gibi «eylem»lerle, o zamana kadar karşılaşılmamıştı.

Bu tür eylemlerin düzenlenmesine faşist hareketin merkezî bir emriyle mi geçildiği, yoksa hareketin soy faşist militanlarının «merkez»in denetiminden nispeten uzak girişimlerinin mi eseri olduğunu bilmiyoruz. Hatta Malatya olayı bile bu bakımdan şüphelidir. Öyle tahmin edilir ki, bu olaya kadar faşist hareketin «merkez»i henüz «son koz»un nasıl oynanacağına karar verilebilmiş değildi. Tam bu sıralarda adları duyulmaya başlanan ETKO, TIT gibi gizli faşist terör örgütlerinin «merkez»den bağımsız değilse bile «özerk» örgütlenmeler olduklarını ve «merkez»in «kararsızlığı» karşısında oluşturulmuş olduklarını ileri sürerler. Faşist hareketin başından beri varolan ve ideolojik düzeyde «İslam-Türk sentezciliği» ile «ırkçı-Turancılık» biçiminde yansıyan ayrılıkların bu «özerk» örgütlenmelerin oluşumunda etken olduğunu söyleyebiliriz. ETKO, TIT gibi örgütlenmelere mensup olanların daha çok «ırkçı-Turancı» eğilimin tezlerine uyarlı ifadeleri kullanmaları bu kanıyı güçlendiriyor.

Malatya olayı faşist hareketin merkezî tarafından planlanmamışsa bile, bu merkez eğilimin içsavaş stratejisine geçmesinde en önemli etken olmuştur. Merkez bu olay nedeniyle yalnızca yöredeki içsavaş potansiyelini açık biçimde görmekle kalmamış, aynı zamanda kendi kitle desteğinin tümünün ancak bu biçim «eylem»ler içinde en aktif ve «verimli» kullanılabildiğini görmüştür. «Son koz»unu, elindeki tüm imkânları seferber ederek oynamak isteyen faşist hareket için «ideal» eylem türü bulunmuş, bu eylemlere dayalı stratejinin başarısına güveni artmıştır.

Malatya, Sivas türü «eylem»lerde yalnızca faşist kitle desteğinin tümü aktif hale getirilmekle kalmıyor, bu «faşist kitle desteği»nin kadro görevini gördüğü geniş bir kitlevi hareket de seferber ediliyordu. Uygun bir provokasyon ortamı yaratıldığında «sağ cephe»nin öteki partilerinin «kitle»sinden de yararlanmak mümkün oluyor, böylece «kullanılacak güç» büyüyordu.

Benzer bir «imkân» askerî darbe ile sağlanabi-

Birkin 46-47/41

zafer benim diyebilirdi.
Ecevit hükümetini, en azından faşist hareket
karşı olan bu hükümeti devirmeyi amaçlayan bir
askeri darbe unvanı fazlasıyla sağladı. Devlet
aygıtı ve özel olarak onun içindeki faşist kadrolar
bu durumda tüm «sağ» bürokrasinin ve kuvvet-
lice kosacak etarfaş»ların kısa sürede sürük-
lüye ögesi olabileceklerdi.

1 Ocak 1979 tarihli *Hürriyet*'de MHP'nin önde gelen ideologlarından Taha Akyol, «Tehlikeli Bir Yıl: 1979» başlıklı bir yazıda, 1979 yılının «Cumhuriyet tarihinin çok tehlikeli bir dönemini teşkil edeceği» yargısını gerekçeleriyle açıklamaktadır.

Yazısım havasından, MHP'nin şu anda nasıl bir toplumsal-tarihi durumda bulunduğunun, hangi durumdaki toplum kesimlerine dayandığının gayet bilincinde olduğu görülen Taha Akyol'un ağzından, MHP merkezinin şu andaki durum muhaka- mesinin esasları, uğraştığı sorunlar ve endişeleri olabileceği kadar açık sergilenmektedir.

Bunun yanı sıra önemli bir etken de CHP'nin siyasal başarısızlığının AP'de yit açtığı umutlardır. AP, CHP'ye yönelmiş bazı kesimleri yeniden kazanabileceği ve böylece gelecek bir seçimde % 45'in üzerinde bir oy toplayebileceğini kuvvetle bekleyebilecek durumda gelmiştir. Bu onu «sağ»daki desteklerinden uzaklaştırıp daha liberal bir görüşe dönüştürmeye yöneltebileceği gibi, asıl olarak aske-

Bu ve benzeri bir gelişme, özellikle MHP'nin «askerî darbe» yolundaki girişimleri karşısında doğaal olarak gündeme getirilecektir.

Sıkıyönetim ve MHP

Ancak ne faşist hareket bu 'ortalama iyi' ile yetinebilecek durumdur ve ne de ulusal ve uluslararası ortam sıkıyönetim uygulamalarının yukarıdaki gibi olmasına elverişli. Sıkıyönetim önlemleri, faşist cinayetler portföyünün buça kabarkarı geldiği durumda, en azından «mızgıcı çuvala sokamayacağı» için faşistlere de yönelmek zorun-

Birkim 46-47/42

Bir miktâr «nasiplenme»nin bile faşist hareket saflarında neşere yol açacağına biraz olsun tahmin edebiliriz. «Ülkücü»lerin fazla sıkıntıya gelemeyecekleri yakalanmaların verdikleri ifadelere göre anlaşılmaktadır. Saldırırken gayet kararlı olan, onlara insanı en acımasız biçimde öldürürken elleri titremeyen «ülkücü kahramanlar» savunmaya zorlandıklarında iyice titremeye başlamakta, pişman ve kullanılmış olduklarını anlayıp «kendilerine dönmekte»dirler çoğunlukla.

Sıkıyönetimin faşist teröre ulaşmış kesimleri de içermek zorunda olan uygulamaları, "hareket" in saflarında gedikler açmadan önce faşist hareket, eğer "askeri darbe" imkânının tümden yitğine karar verirse bu kez sıkıyönetimi de karşısına alması hesaplanmış bir seri eylemlere girişebilecektir.

İkinci bir yol, yine "sıkıyönetime rağmen" düşünelenebilecek Malatya, K. Maraş türü eylemlerdir. Özellikle K. Maraş olayının yörede uyandırdığı ve resmi beyanlara, çağrılara rağmen kolay kolay dinmeyecek olanlar tepkiler ve bu olayla hızlanan etnik-dinsel saflaşmalar, en ufak bir kıskırtımayla belki K.Maraş olayı boyutlarını da aşabilecek olan olaylara neden olabilir. K. Maraş'da yalnızca dinsel etkenler hareketle geçirilerek uygulanan terfiler, Bingöl, Muş, Van, Elazığ gibi aynı zamanda etnik ayrılıkların da keskin biçimde var olduğu illerde daha üst boyutlara vardırılabiliyor ve üstelik bunlar kolayca yaygınlaşabilir.

Başarı umudunun nesnel olarak çok zayıf olduğu durumlarda, faşist hareketlerin o zayıf ihtimali kesin zafer yolu olarak görebildikleri ve bunun sonucunda harekete geçerek insanlığın devasa bir kan ve ateş denizinden geçmesine yol açtıklarını örnekleri var. Hatta bazen zafer umudunun hiç olmadığını bile bile, sırf faşistlere özgü bir Nihilizmle, sırf "kendilerinden olmayan" bir dünyaya duydukları hayvani kinle ellerindeki son imkânı acımasız bir hunharlıkla kullandıkları da olmuştur.

Faşist hareket bu yolu tutabilir veya tutmayabilir. Ama özellikle sosyalistler her iki ihtimale de hazır olmak zorundadırlar. Bir yandan sıkıyönetimlerin ağırbaşlıca baskıları, bir yandan «demokratik düzen»e özgü çeşit çeşit güçlerin tecrit eylemleri ve öte yandan faşist hareketin muhtelem bir içşavışa yönelik girişimleri sürerken; Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci ögeleri, üstelik buca zaaf içindelerken, bütün bunlara karşı aynı anda savaşımın imkânsız denecek ölçüde zor olduğunu görüp, tarlilin bu içerikte, bu kapsamda ölerine koyduğu sorun ve görevlerden yüzgeri edemezler. etmemelidirler.

Birikim 46-47/43

«GEÇİŞ BUNALIMI» ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Türkiye toplumunun yaklaşık on yıldır içinde yaşadığı ve halen çözüme aşamasına varmış olan bunalımın bir yapısal değişim olayından kaynaklandığı tespiti merkezi önemdedir. Şu anda birçok grup ve eğilime bölünmüş durumuyula, tarihi önemde olduğunu vurguladığımız bir dönemin görevleriyle karşı karşıya olan Türkiye Sosyalist hareketindeki devrimci öğelerin belirlenmesinde temel ölçüt, bu tespitten hareket edip etmemektir.

Her ne kadar bugün düzen partileri bloku olsun, faşist hareket olsun, yaşanan bunalımı en fazla «rejim bunalımı» olarak ni'elemekte; yani sorunu sırf politik veya politik-ideolojik boyuta indirgemeye çalışmakta, «çözümün bu boyutlar içinde aranmasını empoze etmekte iseler de; yaklaşık on yıl süre boyunca bu bunalımın gelişmesini izleyenler pekâlâ görecekelirdir ki, Türkiye'de yaşanan bunalım tüm yapısal değişim bunalımlarında olduğu gibi toplumsal hayatın tüm alanlarını, tüm kurumlarını içine alan bir genişliktedir ve bu yüzden de ortaya atılan alternatifler bir *düzen*, bir *yapı* önermek, sorunu bu çerçevede sunmak, eylem programlarını bu geniş çerçeve içinde oluşturmak zorundadırlar.

Düzen partilerinin ve faşist hareketin sorunu «yapı» düzeyinde değil, «rejim» düzeyinde koymaları şüphesiz kendi açılarından son derece mantıklıdır.

Hemen belirtmeliyiz ki, bu koyuş tarzı, onların şu anda söz konusu olan sorunun özünde bir yapı sorunu olduğu gerçeğini göremedikleri anlamına gelmez. Bunun pekâlâ farkındadırlar. Ama sorunu sırf üst yapının bir bölümüne ilişkin bir sorun olarak koyuyorlarsa bunun başlıca iki nedeni vardır. İlk bunlar şu andaki toplumsal yapıda hâlâ geçerliliğini sürdüren bazı ilişkilere, bu «maddi temel» dayanmaktadır ve bu temellerini korumak istemektedirler. Bu yüzden politik-toplumsal programları, bu, veri aldıkları ilişkiler ve onlara uyarlı kurumsal yapının dışında kalan alanları kapsamaktadır. Örneğin görece farklı programlara sahip düzen partileri, gelişen kapitalizmin oluşturduğu yapıları veri almakta, bir yandan bunların kapitalist rasyonellere daha uyarlı hale getirilmesi için öneriler getirirken öte yandan henüz kapitalizme uyum sağlayamamış olan geleneksel yapıya ilişkin kurumları sisteme adapte olabilecek, onun rasyonellerine göre işleyecek biçimde değiştirmenin yollarını aramaktadırlar. Öte yandan faşist hareket ise sözcüsü olduğu, kaynaklandığı toplum kesimlerinin niteliğine uygun bir politik-toplumsal «düzen» programı görmektedir. İncelememizin önceki bölümlerinde açıklandığı üzere Türkiye'deki faşist hareketin kaynaklandığı kesimler; kapitalist toplum yapısı içinde üstün veya görece «güvenli» bir statüye sahip olan ama gelişen kapitalizm karşısında bu eski üstün ve güvenli statülerini yitirmek «tehlikesi» ile karşılaşan kesimlerdir. Bunlar kapitalizmin gelişmesini önlenmez, önünde çaresiz kaldıkları bir süreç

olarak görmekte, şu andaki durumlarıyla bu önlenmez gelişmeye eski güvenli statülerine benzer bir statü içinde itibak edemeyeceklerini görüp, kapitalizmin «doğal» biçimlenmesini kendilerine güvenli, kabul edilebilir bir yer sağlayacak ve bunu kalıcı kılacak şekilde «düzenlemek» isteyen bu «kavga»yı veren kesimlerdir. Bunlar, kapitalizmin gelişmesiyle yaygınlık ve yerleşiklik kazanan ideolojik-kültürel çerçeve ve değer ölçülerini sistemi içinde bu istek ve «kavga»larını haklı, rasyonel gösteremeyecekleri için, halen geçerliliğini sürdürmekte olan geleneksel yapıya ilişkin ideolojik-kültürel motif ve değer ölçülerine başvurmakta, bunları temel almakta, bunların değişmezliğini savunmaktadır.

Faşistlerin kendilerini «İslam-Türk»cü öteklerini ise «Batıcı» olarak nitelendirmeleri bu yüzden de yukarıda bu hareketin dayandığı, kaynaklandığı toplum kesimlerine ilişkin söylenenler ise onun «anti-kapitalizm»inin ve «anti-komünizm»inin kökenlerini, içeriğini açıklar; bu tezlerin söz konusu kesimlerce benimsenememesinin nedenlerini, gereğini gösterir.

Tüm «yapısal bunalım» dönemlerinde, sınıflı toplum anlayışını temel alan başlıca iki hareketin ortaya çıkması ve bunların birbiriyle bazen kıyasıya çatışmaları olgusu tipik bir olgudur. Bir yanda *yeni sınıflı toplumun* mücadelesini veren bir hareket, öte yanda ise yeni topluma yol açan önlenmez süreçleri eski yapıyı ve sınıf hiyerarşisini bozmadan masnetmek isteyen bir hareket vardır. Bu hareketlerin ilki, eğer aynı anda devrimci bir hareket tarafından «itilmiyorsa», bu devrimci hareketi oluşturabilecek kesimleri kendi etrafında toparlayabilmişse, kurmaya çalıştığı toplum biçimini özgü en ilerici ideolojik-politik kimlikle ortaya çıkabilir ama kendisinden ayrı, özerk bir devrimci hareketin oluşmasına elveren potansiyel imkânların belirginliğine göre hızla muhafazakâr-merkezci bir programa çekilir.

Sözkonusu «devrimci hareketin» varlığı, eski yapıyı, onun sınıfsal hiyerarşisini korumaya çalışan ve yeni bir sınıflı toplumun maddi temelini varlığı karşısında bu gayretiyle «gerici» bir konumu temsil eden hareketi de etkiler. Onun bütününe gicileşmesine, «aşırı gerici» niteliğe bürünmesine yol açar.

Dolayısıyla bu söylenebilir ki, yeni bir sınıflı toplum biçiminin, eskisinin yerini almaya başlaması olayının yol açtığı *yapısal bunalım* dönemlerinde *taayin edici* etken bir «devrimci hareket»in varlığıdır. Yani her biri bir sınıflı *toplumu* temsil eden hareketlerin karşısında *sınıfsız toplumu* temsil eden, onu hedefleyen bir hareketin varolup olmaması sürecin belirleyici olgusudur.

Bu yazılanlar tüm «geçiş bunalım»ları, başka bir deyişle tüm «devrimci bunalımlar» için geçerlidir. Bu tür bunalımların herhangi birinin incelenmesinde gayet açık görülür ki, bir «devrimci hareket» açıkça biçimlenmiş olarak gözükmesine bile, bunun mümkün olduğunu gösterir bir potansiyelin var olması dahi sürecin akışını belirlemektedir.

Birkin 46-47/44

Türkiye toplumunun yaşadığı bu «geçiş bunalımı»nda yer alan başlıca politik güçler ve bunların ideolojik-politik kimliklerini ve bunların birbiriyle kurduğu ittifakları uzun boylu anlatmak ve bütün bu sürecin anlamını kavramak için yukarıda özetlenen teorik çerçeveyi özellikle 1973-1978 döneminin olgularıyla karşılaştırmak sanırız yerelidir.

Türkiye toplumunda kapitalizmin gelişmesinin «geç» başlamış oluşu ve «geçiş bunalımı»nın 1960'lar dünyası koşullarında ortaya çıkması yeni —kapitalist— toplumun kurulmasını temel alan hareketlerin görece farklı iki parti halinde biçimlenmesinin nedenidir. AP, muhafazakâr bir kapitalizmi, CHP ise «sosyal-demokrasinin» getirdiği yeni önlemlerle takviyeli daha «modern» bir kapitalizmi, kendini «sosyal» ve «demokrat» nitelendirmeleriyle sunabilecek güveni bulmuş bir kapitalizmi temsil etmektedirler.

Ve yine kapitalizme «geç» giren Türkiye toplumunun kendi özgül tarihi, kapitalizm-öncesi yapının özgül biçimleniş, bu «geçiş süreci»nin doğal ürünü olan «gerici» hareketlerin, kapitalizm-öncesi topluma özgü toplum kesimlerinden kaynaklanan hareketlerin politik-toplumsal-ideolojik biçimlenişlerinin de başka yerlerde görülebilenlerden farklı oluşunun temel nedenidir. Ayrıntılı açıklamalara girmeyip, yazıda sözü edilen olgularla yetinsek bile, Türkiye'de yaşanan bu «geçiş bunalımında» neden MSP'nin görece ılımlı bir sağ anlayışı temsil ettiğini ve faşist hareketin neden dolayınca belli yörelerdeki orta-küçük mülk sahibi kesimlerden ve kökenleri bu olup, bu kesimlerin «dünya»ları içinde mümkün entellektüel işlevlere aday öğrenci-aydın zümrelerden ibaret bir toplumsal tabana sahip olabildiğini kavrayabiliriz.

Bütün bunlar, yazımızın başından beri vurguladığımız temel gerçeğin derinliğine kavranmasına yardımcı olacak noktalar. Sosyalist hareketin bu tarihî durumdaki görevinin içeriğini belirlenmesinde merkezi öneme sahip olan temel gerçek ise Türkiye'nin bir «yapısal bunalım»dan geçtiği gerçeğidir. Sosyalist hareket, bu gerçeği sorun olarak koymalı, eylem perspektifini bu gerçek belirlemeli, üstlenmek durumunda olduğu görev bu çok yönlü değişimin tüm boyutlarını kapsayan genişlikte olmalıdır. Eğer «devrimci» sıfatına gerçekten layık ise, görevinin bu «yapısal değişim» sürecinde, bir başka «yapıyı», sınıfsız toplum alternatifini sunmak, bunu sunmasına elveren potansiyelleri harekete geçirmek olduğunu görmek ve uygulamak durumundadır.

Ama şüphesiz yine Türkiye'nin bu «geçiş bunalımı» ile 1960'lı yılların dünyasında karşılaşmış oluşu hem bu «geçiş bunalımı»nda doğması kaçınılmaz olan devrimci potansiyellerin gerektiği biçimde belirlenmesini önlemiş, hem de bu potansiyeli tüm boyutlarıyla gerçekleştirmek görevini üstlenebilecek tek varlık olan sosyalistlerin bu görevi yapamaz durumda olmalarına etken olmuştur. Çünkü 1960'ların dünyasında sınıfsız topluma yönelik potansiyellerin kendilerini gerçekleştirmeye

lerinin önünde çok önemli bir engel vardır. Bu da sınıfsız toplumu gerçekleştirme amacıyla yola çıkan toplumların haldeki durumudur. Sosyalizme değil, «reel-sosyalizm»e varmış olan bu toplumların varlığında yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünya ülkelerinde doğan devrimci potansiyeller «duraklatıcı» bir «gerçek»le karşı karşıya oldukları yargısına kapılmışlardır. Sosyalizme değil «reel-sosyalizm»e varılmış olmasının Uluslararası Sosyalist Harekette yarattığı çatışmalar ve bunalımın her ülke sosyalist hareketinde yol açtığı ve giderek hızlanıp sertleşen bölünmeler de buna eklenince, «geçiş bunalım»larının doğal olarak ortaya çıkardığı potansiyel devrimci eğilimlerin, «sınıfsız toplum»a yoluna kanaliz edilebilmeleri bütününe güçleşmiştir. Özel niyetleri bu potansiyeli «sosyalizm» doğrultusunda kanaliz etmek olan bir dizi devrimci, sosyalist kadroların bunu bir türlü başaramamaları asıl olarak yukarıdaki nedene bağlı olmakla birlikte, özel amacının «devrim» olduğu kesinlikle söylenebilecek kesimlerin de payı vardır bu başarısızlıkta. Çünkü bu kesimler sosyalizm sorununu, karşı çıktıkları «reel-sosyalist» kampların koyduğu teorik-pratik platformda ele almaya devam etmişlerdir, bu «reel-sosyalizm» platformunun dışına tüm özel niyetlerine rağmen çıkamamışlardır.

Bu anlatılanlara en iyi örnek şüphesiz Türkiye'dir. Burada söz konusu «geçiş bunalımı»nın özellikle son yıllarında kendini belirgin bir olgu olarak duyuran bir «toplumsal muhalefet» hareketi vardır. Bu hareket, daha önceleri işaret edildiği üzere, düzenin «sol» partisi olan CHP ile klasik parti-taraftar veya parti-sınıf(lar) ilişkisinin çok dışında bir bağ kurmuştur. Yani bu partinin tüm aldatıcı görüntüleriyle bezenmiş «Ne ezilen ne ezenin olmadığı düzen» programını benimseyen ve şu anda ancak «sezilerle» diye tanımlayabileceğimiz biçimde onu (CHP'yi) sürekli daha sol düzen önerileri oluşturmaya «iten» bir potansiyeldi.

Ve ne kendisi aradığı bu «düzeni» somutça ifade edebilen ne de «sosyal-demokrat» kimlikli CHP'nin oluşturabildiği ne «gerçekçi» sol düzen önerilerini sahiplenene ve ne de bir dizi sosyalist eğilimin çeşitli biçimlerini sunduğu «demokratik aşamaları», «ileri demokratik düzen»leri benimseyen bu «toplumsal muhalefet» hareketi şimdi yaşanan bunalımın bu tarihî noktasında son 4 yılın belirgin arayışlarına ideolojik-örgütsel bir cevap bulamamış olmanın «umut kırıklığı»nı yaşıyor halde bulunmaktadır.

Ve yeniden vurgulamalıyız ki, bu hareket, bu potansiyel, eğer şimdiye kadar bir dizi sosyalist eğilimin onca çabasına rağmen «sosyalizme» kanaliz edilememişse, bunun nedeni, sosyalizme karşı duyulan kuşkuda ve bu ülkede özellikle güçlü olduğu varsayılan anti-komünist koşullandırmalarda aranacak yerde, öncelikle sosyalist eğilimlerin bu potansiyele gerçekten sosyalist bir kimlikle yaklaşarak yaklaşmadıklarında, ona açık seçik bir sosyalizm alternatifi sunup sunmadıklarında, bu alternatifi kendisinde yansıtan özgül bir örgütlen-

Birkin 46-47/45

me ve ilişkiler sistemi oluşturup oluşturmadıklarında aramak gerekir.

Bu yapılmamıştı. Nedeni toplumların tarihi gelişimini kendilerinin menkul bir tarih anlayışı içinde değerlendiren ve Marksizmin tarih anlayışının vahim bir tahrifi olan bir anlayışın yaygın-lığıdır. Bu Marksizm dışı tarihi gelişim anlayışını Türkiye toplumunun haldeki durumunu analizde kullanarak, bu toplumun şimdi «burjuva demokratik aşamayı» gerçekleştirme noktasında olduğuna karar verip, toplumsal muhalefet hareketine bir dizi «sosyalistlerin öncülüğünde» «demokratik aşama» tezi sunmayı doğal gösteren ekonomist-reel politik teorik platformdan kurtulmamış olur.

Çizgisel tarih anlayışı ve onu bütünleyen diğer tezlerden oluşmuş bu teorik platform, çoktan beri Marksist sosyalist toplum teorisini, hedefini ütopya diye nitelendirip terkeden ve onun yerine reel sosyalizmi koyanlara aittir.

Son yılların gelişmeleri, SBKP ve ÇKP'nin 'bu «reel sosyalizm» temelindeki ortaklıklarını iyice aydınlatmıştır. Gerek bunların iktidarda oldukları toplumların düzeninde, gerek uluslararası olaylardaki tutumlarında ve gerekse bunların her ülkedeki takipçilerinin somut politik doğrultularında açıkça gözlemlenebilen «aşılması» benzerlikler, SBKP-ÇKP ve onların takipçileri arasında yıllar boyu süren ve giderek sertleşen çatışmanın özünde iki reel sosyalist tutumun çatışması olduğu gerçeğinin hayli geniş kesimlerce anlaşılmasını sağlamıştır.

Ancak bu gerçeği görmek, uzun yıllar Uluslararası Sosyalist Harekete egemen olan ÇKP-SBKP çatışmasının üzerinde cereyan ettiği teorik çerçevenin kurtulmasında yetmemiştir. Bu yüzden ki, SBKP ve ÇKP'nin görüş, tez ve politikalarına karşı çıkan bir dizi eğilim, önlerindeki sorunları ve olayları hâlâ bu «reel sosyalizmin» teorik alanı içinde ele almaya devam edegelmişlerdir. Bu teorik çerçevenin olayların, sorunların temelini, kapsamını göstermekten aciz, bu temel ve kapsamı gizleyici nitelikte olduğu hâlâ gereğince kavranılmamıştır.

Olayların, sorunların analizini aynı teorik çerçeve içinde yapmanın doğal sonucu olarak, gerek soy reel sosyalistler ve gerekse onlara *tepkili* eğilimler, bu olay ve sorunlarda aynı noktaları görmekte, aynı tür bağıntıları kurmakta, olayın, sorunun ağırlık noktasını, düğümünü veya Lenin'in deyimiyle «ortijinalitesini» aynı yerde tesbit etmektedirler. Bunun sonucu olarak bir olay ve sorun karşısında aldıkları tutumun merkezî konusu aynı olmaktadır. Farklılık bu merkezî konuya ilişkin tutumun «sert» veya «yumuşak», aktif veya pasif, «sol» veya «sağ» vb. olmasındadır.

Türkiye toplumunun geçirdiği yapısal bunalımın K. Maraş olayları ile bir dönüm noktasına, çözülme aşamasına varması ve bu esnada sıkıyönetimin ilân edilmesi karşısında genel Türkiye Sosyalist hareketinin çeşitli eğilimlerinin takındığı tutum,

yukarıdan beri söylenenleri doğrulayan en iyi örnektir.

Gerek reel sosyalist akımlar (ÇKP ve SBKP takipçileri) ve gerekse bunlara *karşı*, *tepkili* akımlar bu tarihi dönemde merkezî konu olarak *sıkıyönetimi* görmekteydiler. Bu durumda temel olgu sıkıyönetimin ilân edilmiş olmasıdır, analizler sıkıyönetimin nasıl bir uygulamaya girişebileceğini anlamaya yöneliktir. Önerilen koydukları sorun sıkıyönetim karşısındaki tavrın ne olması gerektiğidir.

Tüm uğraşları yukarıda özetlenen sorulara cevap aramak olan reel sosyalist ve reel sosyalizme *tepkili* akımlardan ilk sınıfa girenler «sağ» ötekiler «sol» bir tutum almışlardır.

Gerek ÇKP takipçisi TİKP, gerekse SBKP takipçisi «lerleme» ve ondan nüansla ayrılan TİP, TSİP gibi parti ve eğilimler, «reel sosyalist blok», her ne kadar sıkıyönetimi hoşnutsuzlukla karşılamıyorlarsa da, kesin bir karşı çıkışı da göstermiyorlar. Sıkıyönetimin CHP ağırlıklı bir hükümetin varlığında ilân edilmiş olması ve bastırma önlemlerinin sağ ve solun «eylemci» kesimlerine yönelik olacağını belirtmesi onları önemli ölçüde rahatlattırıyor. Kendilerinin CHP tarafından «kabul edilebilir sol» olarak niteleniyor oluşu ve «eylemci sol» kategorisine dahil olmamalarının verdiği güven bu rahatlamayı artırıyor ve hatta bunlar CHP hükümetine sıkıyönetimi nasıl yönlendirmesi gerektiği konusunda tavsiyelerde bile bulunabiliyorlar.

Hemen tümü «eylemci sol» kategorisine giren, reel sosyalizme *tepkili* akımlar ise sıkıyönetime kesinlikle karşıdılar. Bazıların sıkıyönetimi açık faşist diktatörlük olarak niteleyecekleri zaten belli idi. Bir kısmı ise, bu kadar «sol» bir niteleme yapmamakla birlikte sıkıyönetimin asıl olarak sosyalist hareketi ezmek için getirildiğini belirtip, şunda asıl sorunun *sıkıyönetimle mücadele* olduğunu, tüm güçlerin sıkıyönetimin kaldırılmasına hedefine yöneltilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Slogan «Sıkıyönetime Hayır!»dır.

Bu iki karşı tutumdan hangisinin doğru olduğu tartışmasına girmek gereksizdir. Çünkü, eğer bu yazının başından beri vurgulandığı, kanıtla-ryla gösterildiği üzere, Türkiye toplumu bir «geçiş bunalımına» yaşıyorsa, temel tesbit bu ise, varolan durumda sosyalistlerin tutumunu belirleyecek soru, bu «geçiş bunalımı»nın yalnızca bir parçası olan, onun *sonuçlarından biri* olan bir olguya dayalı olarak sorulamaz. Yaşanan tarihi durum da sosyalistlerin eylemini belirleyecek, ona içeriğini verecek soru, «sıkıyönetime karşı ne yapmalıdır?» sorusu olamaz. Sıkıyönetime karşı ne yapılacağı sorusu, «geçiş bunalımı» olayı karşısında sosyalistlerin nasıl bir eylem programı ile çıkması gerektiği tesbit edildikten sonra, bu temel soruya cevap verildikten sonra sorulabilir ve yalnızca bu eylem programının uygulanma biçimini tesbit etmekle sınırlıdır.

Oysa görüldüğü üzere reel sosyalistler ve ona *tepkili* akımların eylemlerinin içeriğini belirlemek-

Birkin 46-47/48

tedir sıkıyönetim olgusu. Reel sosyalistler eylemlerini sıkıyönetimin izin verdiği çerçeveye indirgemekte, ona *tepkili* akımların bütün eylemleri ise «sıkıyönetimle mücadele»ye hasredilmektedir.

Türkiye toplumunun bir geçiş bunalımı yaşadığı ve bu bunalımın K. Maraş olayları ile doruğa vardığı, bu karmaşık sorunun çözülme aşamasına geldiği tesbiti, sosyalistlerin eylemlerinin içeriğini belirler. Sosyalistleri bu yapısal bunalım karşısında bir çözüm alternatifini oluşturmak göreviyle başbaşa bırakır. K. Maraş olayları ertesinde sıkıyönetim ilân edilmeseydi de görev buydu, ilân edilmesi de bunu değiştirmemiştir. Sıkıyönetim yalnızca çözüm için mücadele edecek güçlerin dikkate alınması gereken koşullara bir yenisini eklemiştir. Bu koşulun özellikle sosyalistler aleyhine olduğu, onların faaliyetlerine engeller getirdiği, daha ötesi sosyalistleri «devre dışı» bırakmaya yönelik olduğu sözcüktür. Ama bu nihayet mücadelenin biçimini etkileyen, onun doğrultusunda, içeriğinde bir değişiklik yapılmasını gerektirmeyen bir *koşuldur*.

Formüle etmek gerekirse, sosyalist hareketin güçleri, «geçiş bunalımı»na ilişkin sosyalist programı sıkıyönetimin koşullarında gerçekleştirmek için sıkıyönetimin karşısında duruyor. Yani ne reel sosyalistler gibi sıkıyönetimin çizdiği sınırların gerisine çekilmek, eylemini bu sınırları ihlal etmeyecek düzeye indirgemek söz konusudur; ve ne de reel sosyalizme *tepkili* olmaktan öte gidememiş eğilimler gibi tüm eylemini sıkıyönetimle mücadeleye hasretmek söz konusu olabilir.

Şurası açıktır ki, sosyalist hareketin sunacağı çözüm alternatifinin gerçek bir alternatif haline gelmesi, sosyalistler ile toplumsal muhalefet hareketi arasındaki ilişkinin eskisinden çok daha yoğun ve kapsamlı olarak kurulmasına, güçlenmesine bağlıdır. Hayatı önemdeki nokta budur. Ve dikkate alınmalıdır ki, sosyalist hareket ile toplumsal muhalefet arasındaki bağıntı, sıkıyönetim öncesinin görecek «demokratik» koşullarında bile yeterli ölçüde kurulmamıştı. Bu koşullarda kurulan sayısız dernek, toplumsal muhalefet hareketini toparlamaya yetmemişti. Ama buna karşılık söz konusu dernekler ve öteki örgütler, sosyalistler ile toplumsal muhalefet arasındaki tek bağıntı yeri idi. Şimdi sıkıyönetim, bir dizi demokratik hakkı rafa kaldırarak, tüm dernekleri faaliyetten yasaklayarak bu yetersiz bağıntıyı da koparmaya çalışmaktadır.

Eğer Türkiye toplumu yukarıdan beri niteliği vurgulanan bir tarihi dönüm noktasında bulunmaysaydı, sosyalistler sıkıyönetim öncesi koşullara yeniden dönüşmesini yeterli bulabilirdi. Bunun için ya az önce sözü edilen «sağ» tutum sahipleri gibi CHP hükümeti yardımıyla demokratik örgüt faaliyetleri ve demokratik haklar üzerine konulan kısıtlamaları asgariye indirgemeye çalışırlardı; ya da «sol» tutum sahipleri gibi sıkıyönetimin kaldırılmasına yönelik bir kampanya yürütmeleri gerekirdi.

Her iki tutumun da yanlış ve yetersiz olması-

nın nedeni, sosyalist hareket ile toplumsal muhalefet hareketi arasındaki bağıntının eskisi gibi kurulması ile, buna ilişkin örgütlenmeyle yetinilemeyecek bir noktada bulunuyor oluşumuzdur. Sıkıyönetim, toplumsal muhalefet hareketinin belli bir bölümünün içinde örgütlendiği derneklerin faaliyetlerine herhangi bir kısıtlama getirmemiş olsaydı bile, bu gerçek değişmezdi. Sosyalistler ile toplumsal muhalefet arasında eskisinden çok daha derin, kapsamlı bir ilişki, bağıntı kurulması zorunluluktur. Bu bağıntının görece rahat sıkıyönetim öncesi koşullarda bile kurulamamış olması, bu *zorunluluğu* ortadan kaldıramaz ve ayrıca imkânsız olduğuna da kanıt değildir.

Sıkıyönetim öncesi koşullarda sosyalist eğilimlerin kurulmasına öncüllük ettikleri ve yönetici konumunda oldukları bir dizi «demokratik kitle örgütleri» demokrasinin burjuva anlamıyla bile demokratik oldukları sözcüktür. Bu örgütlere yönelen toplumsal muhalefet hareketlerinin kısa sürede ardının kesilmesinin ve bu örgütlerin pek çoğunun yalnızca egemen eğilimin taraftarlarıyla sınırlı hale gelişinin temel nedeni budur. Bunun yüklediği handikapı karşın ve bunun bilincine varmış olarak sosyalist hareket, sıkıyönetim koşullarında toplumsal muhalefet hareketiyle eskisinden çok daha kapsamlı ilişkiler kurmak zorundadır. Ve ancak bunu gerçekleştirebildiği takdirde üzerine aldığı görevin gereğini yerine getirebilecektir. Dün, toplumsal muhalefet hareketine olağan bir burjuva demokratik ortamı bile sağlayamayan örgütler varken, kurulamayan toplumsal muhalefet-sosyalizm bağıntısı bu kez, burjuva demokrasisinin nitelikçe aşılması zemininde, sosyalist demokrasi platformunda kurulmaya çalışılacaktır. Bu çabanın önündeki engel ne sıkıyönetim ortamının kısıtlılığı, ne toplumun bu yüksek demokrasiye hazır olmamasıdır. Bunlardan daha önemli olan, bizzat genel sosyalist hareket içindeki eğilimlerin pek çoğunun hâlâ «demokrasi» konusunun içeriğini kavramaktan uzak oluşlarıdır. Dolayısıyla sosyalistlerin toplumsal muhalefet hareketi ile eskisinden daha güç koşullarda ve eskisinden daha zengin biçimde bağıntı kurmasının hayati önemde olduğu önümüzdeki günlerde, herşeyden önce bizzat sosyalist kadroların «sosyalist demokrasi»nin anlamını kavramış olmaları gerekir.

O halde cevap verilmesi gereken ilk soru «sosyalist demokrasi platformu»nun niteliği ve bunun nasıl oluşturulacağıdır. Bu konuya geçmeden önce bunun kavranmasına yardımcı olacak bir konu üzerinde durulmalıdır.

1973-1977 DÖNEMİNDE TOPLUMSAL MUHALEFETİN SİYASAL YÖNLENDİRİCİSİ OLARAK CHP

K. Maraş olaylarına gelmeden önce bile açıkça gözlemlenebilen gerçek şuydu ki, CHP ile toplumsal muhalefet arasındaki ilişki büyük ölçüde kopmuş, CHP bu hareket nezdindeki prestijini yitirmiş, onun siyasal yönlendiriciliği konumundan uzaklaşmıştır.

Birkin 46-47/48

Toplumsal muhalefet hareketi ile CHP arasında doğan bu «siyasal boşluk» sosyalist hareket tarafından «doldurulmalı», sosyalist hareket bu siyasal yönlendiricilik işlevini üstlenmelidir. Birçok kez vurguladığımız üzere sosyalist hareket bu hayati görevi başarmak zorundadır.

Bu hayati görevin başarılmasının ilk koşulu sosyalistlerin kendi siyasal anlayışları ile tamamen uyumlu bir «yönlendiricilik»te bulunabilmeleridir. Sosyalistler bu işlevi daha önce CHP'nin yaptığı gibi yerine getiremezler.

Bilindiği üzere CHP'nin toplumsal muhalefet hareketini yönlendirmesi, Ecevit ile geniş yığınlar arasındaki karizmatik ilişki (önderin çekici kişiliğine, kendisine gösterilen coşkun sevgiye bağlı olarak kurulan ilişki) kanalıyla sağlanıyordu. Ecevit'in şahsında yoğunlaşan «umut» ile toplumsal muhalefet arasında herhangi bir örgütsel dolayım yoktu.

Bu ilişki sürerken geniş yığınlar ilgiye değer bir siyasal hareketlilik biçimi yaşıyorlardı. Ecevit'in konuşacağı alanlar ağzına kadar doluyor, insanlar büyük şevkle miting alanlarına koşuyorlardı. Orada Ecevit'i dinliyor, yoğun bir tezahüratta bulunuyor ve tatmin olmuş biçimde alandan ayrılıyorlardı.

Ecevit ile geniş yığınlar arasındaki ilişkinin dikate değer yönlerinden biri Ecevit'in kelimenin gerçek anlamıyla bir ideolojik yönlendiricilik yapamıyor oluşudur. Genellikle Ecevit, toplumdaki gelen herhangi bir talebi, sloganı alıyor ve onu olabildiği kadar kendi «demokratik sol» yaklaşımı içinde yorumlayıp, buna göre bir içerik, anlam kazandırarak çalışıyordu. Yani Ecevit kendi ideolojisini topluma anlatmak, onu bu doğrultuya çekmekten çok, adeta bir savunma yapıyor, toplumdaki yükselen siyasal talepleri, benimsenmiş sloganları, demokratik sol ideolojinin imkan verdiği ölçüde biçimlendiriyordu. Şurası rahatlıkla söylenebilir ki, 1973-1977 döneminde demokratik sol ideolojinin toplumsal muhalefetin sistemleşmemiş, çoğu kez çelişik ideolojik dünyasına etkisinden çok, buradan etkilenmesi söz konusuydu.

Daha somut gözlemlenebilen ikinci olgu Ecevit-toplumsal muhalefet ilişkilerinin örgütsel bir dolayımına sahip olmamasıydı. CHP bunu sağlamaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Büyük gürtütler koparan CHP Gençlik Kolları Raporu'nun bu sıkıntıyı dile getirdiği hatırlanmalıdır.

Bu, elbette toplumsal muhalefet hareketinin örgütsüz olduğu, örgütlenmeden kaçındığı anlamına gelmiyor. Toplumsal muhalefet hareketinin önemli bir bölümü 1973-1977 döneminde hızla kurulan bir dizi örgütlere aktı. İlginç nokta, bu örgütlerin hemen tümünün üye çoğunluğunun «CHP eğilimli» olmasına karşılık, yönetim kadrolarının hemen tümünün sosyalist eğilimlerden oluşmasıydı. Bu yüzden ki, CHP toplumsal muhalefeti bu örgütler kanalıyla yönlendirmek imkanını çoğu kez bulamadı.

Ecevit ile toplumsal muhalefet hareketi arasında kurulan ilişkinin karizmatik niteliğinden söz

edilmişti. Gerçekten de geniş yığınlar «umut» Ecevit'e tüm özenlerini gerçekleştirmek, tüm talepleri için gerekeni yapmak hakkını gönüllü olarak, şevkle vermişlerdi. Özlemi, talebi dile getirmek kendilerine aitti. «Umut» ise bu talepleri, özlemi kavrayacak, biçimlendirecek ve gerçekleşmesi için ne gerekiyorsa yapacaktı. Ecevit-toplumsal muhalefet ilişkisinde «işlev bölümü» böyleydi. Toplumsal muhalefetin geniş bölümü bir tek talep bildirmek, söylemek hakkını kendine ayırıyor, miting alanlarında bu hakkını sonuna kadar kullanıyor, özlemin, talebin gerçek haline gelmesi için gerekli tüm öteki işlevleri Ecevit'e gönüllü olarak bırakıyordu.

CHP (Ecevit) ile toplumsal muhalefet arasındaki yönlendirme mekanizması ve buradaki işlevsel ayırım, ilişki böyle özetlenebilir. Burada hem kapitalizm öncesine özgü öğeler (Ecevit'in kişiliği ve geniş yığınlar arasındaki karizmatik ilişki, Ecevit'in yüceltilmesi vb.) hem de kapitalizm aşamasına özgü öğeler vardır. (Geniş yığınların talep bildirme, slogan üretme gibi burjuva demokratik söz hakkını yaygın biçimde kullanması ve Ecevit-toplumsal muhalefet ilişkisi çizgisinin üzerinde olmakla birlikte bir yığın örgütlerin ortaya çıkması gibi) Bu karmaşık mekanizma artık çalışmamaktadır. Nedenleri çeşitlidir. İlk Ecevit'in kendisine bağlanan umut neredeyse yokolmuş, Ecevit herhangi bir parti lideri konumuna gelmiştir. Böylece sözü edilen karizmatik ve kapitalizm öncesine özgü ilişki kopmuştur İkinci 'neden, 1973-1977 döneminde yığınların yoğun biçimde kullanıldıkları ve siyasal eylemliliklerinin başlıca hatta tek biçimi olan «söz hakkı»nın kullanılması, özellikle bunun toplu olarak kullanılması azalmaya başlamıştır. Gerek faşist saldırıların etkisiyle gerekse çok kullanılımanın verdiği ve bundan beklenen amacın gerçekleşmemesinin daha da artırdığı bikkinlik nedeniyle oluşmuştur bu.

Söz konusu mekanizmanın artık işlemez oluşunun bir başka nedeni toplumsal muhalefet hareketinin içinde örgütlendiği dernek, sendika vb. örgütlerdeki olumsuz gelişmelerdir. Türkiye toplumu için aslında yeni sayılması gereken örgütlenme olayı, kendisinden bekleneni vermemiş, ilk zamanlar örgütlerle şevkle akın eden yığınlar kısa süre sonra duraklamışlardır. Örgütsel yapıların geniş üye yığınlarına artan bir eylemlilik veremez oluşu ve yönetim kadrolarının arasındaki dinmeyen çatışma ve bölünmeler, «örgütlenme» dalgasının gücünü yitirmesine yol açmıştır.

O halde şu söylenmelidir ki, 1979 yılı başlarından hem CHP (Ecevit) toplumsal muhalefet hareketi üzerindeki siyasal yönlendiricilik konumunu yitirmiş ve hem de toplumsal muhalefet hareketinin içinde örgütlendiği burjuva demokratik düzene özgü olumlu dinamizmi, çekici gücü, üyeleri üzerindeki etkisi geniş ölçüde zayıflamıştır.

Dolayısıyla sosyalistlerin toplumsal muhalefet hareketinin «siyasal yönlendiriciliği» görevini başarmaları sanıldığından da zordur. Ve her şeyden önce vurgulanmalıdır ki, bu görevin başarısı ta-

Birkin 46-47/48

mamen yeni bir ideolojik-örgütsel program ile mümkündür. Sosyalist siyasal yönlendiricilik görevi, burjuva siyasal yönlendirmenin ideolojik örgütsel mekanizmasının bir benzeri kurularak başarılamaz.

SOSYALİST DEMOKRASİ PLATFORMU

Öncelikle sosyalist anlamda «siyasal yönlendiriciliğin» içeriği üzerinde durmak gerekir.

Az önce de belirtildiği üzere CHP'nin siyasal yönlendiriciliğinde geçen 1973-1977 döneminde iki tür yönlendiren-yönlendirilen ilişkisi vardı. İlk Ecevit ile geniş yığınlar arasında olup, kapitalizm-öncesi döneme özgü diyebileceğimiz ilişki, ikincisi ise «demokratik kitle örgütleri»nde kurulan burjuva demokratik nitelikte ilişkiydi.

İlk ilişki için herhangi bir kalıcı örgütlenmeye gerek yoktur. Topluluklar ve liderin aynı alanda bulunması ile birlikte kurulan bir ilişkiydi bu. Toplantılar, mitingler dışında Ecevit'in basın ve kitle iletişim araçlarındaki görüntü ve sözleriyle sürdürülüyordu. Burada «yönlendirilenler»in talep bildirmek ve toplantı yerlerine gelmekten ibaret bir «siyasal eylemlilikleri» vardı.

İkincisinde ise «yönlendirilenlerin» eylemlilikleri daha kapsamlıdır: Yukarıdakilere ek olarak örgütün eylemlerinde belli bir görev üstlenmek, örgüt içindeki tartışmalara katılmak vb. Ancak somut işleyişlerinde 1973-1977 döneminin «demokratik kitle örgütleri»nin pek çoğu, üyelerine bu işlevlerini tamamen kullanma imkanını bile sağlamamışlardır. Aynı «siyaset»ler aynı örgüt yapısı içinde birarada bulunamaz oldu. Bütünlüğünü koruyabilmiş örgütlerde ise (TÖB-DER, TÜM-DER, TÖT-DER gibi) ancak garip bir işleyiş benimsenerek sağlanabiliyordu. Her örgüt şubesi yarı özerk durumdaydı. Genel yönetime egemen «siyaset»lerin dışındaki «siyaset»lerin yönetiminde bulundukları şubelerin bu yarı özerklik haline göz yumularak örgütsel bütünlük sağlanabiliyordu. Bunun bir başka sonucu da belli bir şubenin olağan faaliyetlerine hemen yalnızca o şubede yönetimde bulunan «siyaset»lerin taraftarlarının katılması, ötekilerin uzak durması idi.

Bütün bu «demokratik örgütler»de sosyalist «siyaset»lerin yönetiminde bulunuyor olmalarına karşılık bu işleyiş, açığır ki, burjuva demokratik bir işleyişti. «Yapıcı» işlev yalnızca «iktidar» grubuna verilir burada. Muhalefet, azınlık «ise» katılmaz, bu ona tanınan bir «hak»tır.

Burjuva demokratik örgütlerin ikinci bir özelliği, bu tür örgütlerin işlev ayırımı titizlikle gözetilen bir yapıya sahip olmalarıdır. Üyelerinden yalnızca sınırlı bölümü, örgüt yönetim ve denetim kademelerinde yer alanlar «eylemlidir»ler. Geniş üye çoğunluk ise genellikle «eylemsizdir». Yönetim kademelerinin karar verdiği eylemlere iradi olarak katılabilir.

Sosyalist demokrasi platformu bu örgütsel yapı üzerinde kurulamaz. Böyle bir örgütsel yapı ve işleyiş içinde insanlar sosyalist anlamda «siyasal eylemlilik»te bulunamazlar.

Eğer sosyalist siyasal yönlendiricilikten söz edilecekse her şeyden önce burada «yönlendirilen» kesime tanınan siyasal eylemliliğin nitelikçe değişik olacağı ve «yönlendirilen»lerin de kesinlikle «yapıcı» işlevlere sahip olacağı, olması gerektiği vurgulanmalıdır. «Yönlendirilen»ler zaman içinde bu yapıcı işlevleri üstlenerek «yönlendiren»ler diye özel bir kategoriye gerek duyulmayacağı bir duruma varacaklardır.

Yukardaki ifadeler, örgütsel planda somutlaştırılırsa, ilkin «üye» tanımının değiştiği görülür. Üye kesinlikle «eylemlilik» olmalıdır. Örgüt tüm üyelerine düzenli bir eylem alanı, imkanı sağlamalıdır. Burada sırf aidaat vermenin üye kalmaya yettiği burjuva demokratik örgütlerden çok farklı bir durum vardır. Ve şüphesiz tüm üyelerine düzenli ve üstelik giderek artan bir eylemlilik imkanı sağlaması önkoşul olan bu örgütler, buna elveren bir yapıda olmalıdırlar. Üye sayısının arttığı ölçüde örgütün faaliyetleri de çeşitlenmeli, yeni faaliyet türleri «eklenmeli»dir.*

Sosyalistler işte bu tür bir örgütlenmenin «örgütleyicisi», bunun gereğinin bilincine varılması için yapılan çalışmalarda «propagandacı», bunlar için gerekli hazırlık ve destek görevlerinin düzenlenmesinde organizatör olarak yerine getireceklerdir «siyasal yönlendiricilik» işlevlerini.

Belli bir bölgede ve belli bir ihtiyacın giderilmesi için gerekli faaliyetin yapılması için kurulacak bir örgüt, öteki tür faaliyetlere de «el atacak», öteki bölgelere de kapsayacak veya buralardaki örgütlenmelerle kaynaşacak ve böylece hem alan olarak genişleyecek ve hem de faaliyet türlerinin çoğalması ile, tüm toplumsal insanı faaliyetleri kapsar hale gelmesinden dolayı «derinleşecektir».

Burada böyle bir örgütlenmenin kapitalist hayat tarzına karşı bir alternatif olduğuna, bu temel önemde noktaya yalnızca değinmek durumundayız.

İlk bakışta yukarıda ana hatlarıyla özetlenen sosyalist demokratik örgütün ancak tam bir demokratik ortamda oluşturabileceği izlenimi edilebilir. Oysa tam tersinedir. Sosyalist demokratik örgüt ve bunların varlığına oluşacak sosyalist demokrasi platformu için böyle bir önkoşuldan söz edilemez. Kitlelerin «burjuva demokratik hak»ların sınırlılığının bilincine varacakları koşullarda, burjuva demokratik düzenin sarıslığı ve zafırlarının otoriter yöntemlerle giderilmeye çalışıldığı ortamlarda sosyalist demokratik örgütler neredeyse ideal oluşma koşullarına sahiptir.*

Türkiye toplumunun yaşadığı «geçiş bunalımı»nda olduğu gibi.

Türkiye toplumunun yaşadığı politik kutuplaşmanın altında «bölünmüş» ve böylece «bütünsel-

* Böylesi bir «genişleme»ye açık olan sosyalist demokratik örgütlerin her şeyden önce varolan burjuva demokratik düzenin kurallarıyla çatışacağı ortadadır. Çünkü bilindiği üzere burjuva demokratik düzende örgütlerin yasa ve tüzüklerle saptanmış bir «faaliyet sınırı» vardır.

Birkin 46-47/49

liğini» önemli ölçüde yitirmiş bir toplumsal ortam vardır.

Bu bölünme ve ayrışma olgusunu çeşitli biçimlerde görebiliriz.

İlkin Türkiye'nin merkez bölgesindeki durumdan söz etmeliyiz. Burada bazı kent ve kasabalar belli bir siyasal cephenin kesin damgası altındadır. Tunceli gibi «sol» Tokat, Yozgat gibi faşist eğilimin tam egemen olduğu kentler ve bu kategoriye sokulacak birçok kasaba ve köy. Bazılarında ise bir «taraf» büyük ölçüde yerleşim merkezine egemendir, ama sınımsız öte tarafın varlığı da sürmektedir (Erzurum, Kars gibi). Daha büyük kırsımda geçerli olan ise, yerleşim merkezinin ikiye ayrılmış oluşudur. Son K. Maraş olayının bu ayrılmaı kemikleştirip, netleştirdiği söylenmelidir.

Belli bir tarafın egemen olduğu kentlerin toplumsal hayatı buna göre biçimlenmekte, orada yaşayan insanların günlük yaşantıları ve kamusal faaliyetler egemen siyasal-toplumsal anlayışın isteklerine göre düzenlenip yönlendirilmektedir.

Şüphesiz bu gibi yerlerde yerleşim merkezinin ekonomik-kültürel-ideolojik ve yönetsel kurumlarına dokunulmamakta, «egemenlik» bu kurumlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

Ancak ikiye ayrılmış yerleşim merkezlerinde, bu kurumsal yapı önemli ölçüde sarsılmakta, «bütünlüğü» mekanik olarak parçalanmaktadır. Hastane, postane, okul gibi kamusal kuruluşlar yörenin tümünün ihtiyaçlarına cevap vermemekte, belli bir tarafın «denetim alanı» içindeki bu kuruluşlardan öteki taraf yararlanamamaktadır. Çarşılar bölümünde ve bazen bir taraf buraya tamamen egemen olabildiği için öbür taraf kendi alanı içinde bir küçük çarşı kurmak zorunda kalmaktadır.

Yani sonuç olarak bu gibi yerlerde toplumsal hayat altüst olmakta ve yeniden biçimlendirilmesine çalışılmaktadır.

Metropol kentlerde bazı semt ve mahallelerin sol veya faşist denetiminde olduğu, ancak burarlarda toplumsal hayatın önemli ölçüde sekteye uğramadığı görülmektedir.

Bölünme, ayrışma olayının başka görünümüne daha sonra geleceğiz. Şu anda cevaplandırılabileceğimiz soru şudur: Bu olguların varlığında sosyalist hareketin tutumu ne olmalıdır?

Ekleme gerekir ki, bütün bu nitelikteki kentlerde şu anda sıkıyönetim ilân edilmiştir. Dolayısıyla sosyalistler bu koşulu da gözönüne almalıdırlar.

Sıkıyönetimin buralarda sürekli hale gelen «çatışma»ları, bölünmenin asayişe ilişkin görünümünü, önlememesi bile önemli ölçüde azaltılabileceği kabul edilebilir. Ancak sıkıyönetim bölünme olgusu karşısında hiç birşey yapamaz. Belli bir «taraf»ın —ki hangi taraf olacağı bellidir— yanında yer alıp öbür tarafı sindirebilir ve böylece «bölünme»yi fiilen derinleştirip resmen «ortadan kaldırma» yolunu tutabilir elbette.

Sosyalistler bu bölünmüş kentlerde «sol taraf»ın hem en aktif ögeleridir ve hem de fiili önderlik konumunu üstlenmişlerdir. Görünen odur ki, şu

ana kadar bu aktiflik ve önderlik, bölgenin savunulması için gerekli faaliyetlerle sınırlı kalmıştır. Sosyalist eğilimler kent hayatının bütünlüğünün parçalanması ve bölgede bu altüst olmuş hayatın yeniden örgütlenmesinde etkin bir rol, hele sosyalistçe etkin bir rol üstlenmemişlerdir.

Sosyalistler «hayatın kısmen de olsa yeniden örgütlenmesi» sorununun ortaya çıktığı yerlerde belki sosyalistçe bir hayatın ilişkilerini, değer ölçülerini benimsetmek ve hayata geçirmekte büyük engellerle karşılaşabilirler. Bu tür sorunların gündemde olduğu yörelerde kapitalizm-öncesi toplumun ilişki ve değer yargılarının hâlâ egemen olduğu düşünülürse bu engellerin çoğu kez çok büyük olacağı da ortadadır.

Fakat, insanların güçlü bir tehdit altında bulundukları bu bölgelerde, bölgesel hayatın bütününe, onun sorunlarına yönelik ilgileri haliyle yüksek olacaktır. Geleneksel toplumun bazı değerleri —yardımlaşma gibi— bu ilgiyle birleştiğinde ortaya güçlü bir eyleme katılma potansiyeli çıkar.

Yaşanan ortamda daha önce bireysel veya «aile içinde» yapılagelen birçok faaliyetin toplumsal biçimde yapılması ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyaçlar «siyasî» değildir. Ama ihtiyacın kendisi artık toplumsal bir ihtiyaç olarak kavranmakta ve dolayısıyla bu ihtiyacın giderilmesine yönelik örgütlenme içinde rol alan bireyler, bunu toplumsal sorumluluk düzeyinde değerlendirmektedirler. Dolaylı sayılabilen bir yoldan olmasına karşın gerçek bir politikleşmedir bu. Çocuk bakımından, bölgenin her an muhtemel faşist saldırılara karşı güvenliğinin sağlanmasına kadar birçok iş ve bu arada sosyalistlerin öncülüğünde başlatılacak kültürel çalışmalar, daha önce üzerinde durduğumuz «sosyalist demokratik örgüt»ün özelliklerini yansıtır biçimde örgütlenebilir. Bu örgütlü yapı oluştuğunda, yalnızca insanları kaynaştıracak ve onların eylemlerini yükseltecek bir temel oluşturulmakta kalmamış aynı zamanda faşizmin bu yöredeki içsavaş atakları karşısında tüm yönleri ile direnecek, etkin bir savunma gücü de oluşturulmuş olur.

«Bölünme»nin bu denli açık olmadığı metropol kentlerdeki sosyalistler, oluşturdukları semt ve mahallelerde benzer bir örgütlenme çabasına gerek duymayın koşullardadır. Sıkıyönetimin ilânı onların semtte yaşayanlara yönelik bilinen «siyasal propaganda» yöntemlerini kullanmalarını önemli ölçüde engeller. Ancak sorusu açıktır ki, Türkiye toplumunun haldeki durumunda, insanlar yaşanan bunalımın anlamı, gelişmelerin seyri, varolan siyasal güçlerin ve özellikle faşist hareketin amacı konusunda her zamankinden fazla bir bilgilendirme ve kavrama ihtiyacı içindedirler. Şüphesiz Türkiye toplumunun en azından orta vadedeki kaderinin belirleneceği bir döneme girilirken bu ihtiyaç son derece acılaşmakta ve insanlar resmi bildirilerin ve yayın organlarındaki haberlerin ötesinde bir şeyler bilmek istemektedirler. Hangi yolla olursa olsun bu ihtiyacın gi-

Birkin 46-47/50

derilmesine çalışacaklar, mahallî çapta bir bölünmenin sürekli ellerine geçmesini bile şüphesiz değerli bir katkı sayacaklardır.

Türkiye toplumundaki «bölünme» olayının bir başka görünümü, kültürel-ideolojik faaliyet alanlarında ve bunlara ilişkin kurumlardaki durumdur.

Kültür ve sanat faaliyetinin örgütlenmesi

Sol ve sağ cephe kadrolarının apayrı «kültür dünyaları»nda yaşıyor oluşları çok öteden beri bilinen bir olgudur. Genel sağ cephe içinde yer alan metropollerdeki büyük sermaye ve yüksek teknokratlar zümresinin sağ cephenin büyük çoğunluğundan apayrı bir kültürel dünyada, burjuva kozmopolitizminin dünyasında yaşaması bir yana bırakılacak olursa kalan kesimin ortak bir kültürel mirası paylaştığı söylenebilir. Şüphesiz bu kültür dünyası kendi içinde önemli farklılıklar göstermekte, ayrılmaktadır. Ancak onun gerek iç çatışmalarını huzlandıran gerekse bir bütün olarak sarsıntılar geçirmesine yol açan neden, çağdaş gelişmelerin etkisidir. Bu gelişmelerin bir kısmını kendi sistemi içinde özümleme çabaları sorunlar yaratmakta, ağır ama belirgin biçimde eski İslamî-Türk kültür dünyası değişmektedir.

Genel sol cephenin kültürel atmosferi asgari bir bütünselliği oluşturamayacak ölçüde çok ve çeşitli ögelerden oluşmaktadır. Asıl önemlisi «sağ cephe»de kültürel ürünlerin herşeye karşın belli bir işlevi yerine getirmekte oluşuna ve kendisinden yararlanan insanlara bir hayat tarzı, bir değerler sistemi kazandırmaya yönelik bulunuşuna karşılık, genel sol cephe, sosyalistlerde, sanat ve kültür ürünleri bu işlevi yerine getirmekten uzaktırlar.

Şüphesiz sosyalist anlamda bir kültürel ve sanatsal faaliyetin insanlara tıpkı sağ cephedeki gibi, belirlenmiş bir hayat tarzı empoze etmeye yönelik olması düşünülemez. Sosyalist toplum belli bir toplumsal biçimlenme değil, bireylerin artan etkinleşmesiyle (eylemlilikleriyle) sürekli yeni biçimlenmelere varacak bir «süreç»tir. Ve bu yüzden sosyalist kültürel faaliyetlerin asıl amacı işte bu sürekli etkinleşen ve eylemi zenginleşen insanların oluşumuna katkıda bulunmaktır. Bu ise yalnızca belli kültür üreticilerinin ne denli mükemmel olursa olsun ürünler vermesiyle değil, asıl olarak bu «ürün»lerin tartışılması, icrası ve gidererek oluşturulması eylemlerinin içinde yapılacağı kültürel örgütlenmelere gidilmekle olur. Kültür ve sanatta ilişkili insanlara mesleklerle mensup insanlardan oluşan bu örgütlerde, profesyonel sanat ve kültür adamları kendilerine ait işlevlerin başkalarına da kazandırılmasına çalışacaklardır.

Metropol kapitalist toplumlarında uzun süredir egemen olan istikrar, yerini, çok çeşitli düzeylerde ortaya çıkan ve hızla yaygınlık kazanan bunalımlara, patlamalara bırakmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin 1980'li yılları «karakterize edeceğüni» söylemek sırf bir öngörü olmasa gerek. Bu yüzden Türkiye toplumunda da kendini belli oranda gösteren ve metropollerdeki toplumsal muhalefet

hareketinin oluşmasının önemli nedenlerinden biri olan kapitalist toplumun toplumsal-insanî sorunlarının analizi ve bu bağlamda kapitalist hayat tarzının eleştirisi gitgide önem kazanmaktadır. Bu sorunların belli toplum kesimlerinde ortaya çıkış biçimlerini konu alan sanat ve kültür ürünlerinin, aynı sorunların etkisinde olup bunun bilincinde olmayan kesimlere de yönelik hale gelmesi, şüphesiz bir dizi klasik siyasal ajitasyondan daha etkili ve kalıcı sonuçlar getirecektir.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki, bir sosyalist demokrasi platformu oluşturmak, aslında tüm toplumsal faaliyetleri «siyasallaştırmak» demektir. Burada siyasal faaliyetin tüm toplumsal faaliyetleri kendine dönük kullanması anlamında «dar», asıl önemli vahim biçimde sakat anlayışın uygulamalarını yarattığı tedirginliğe kapılmadan kullanıyoruz bu terimi. Sosyalist anlayışın siyasal kavramına verdiği içerik söz konusudur burada. Ve «siyasallaşma», eğer buraya kadar yeterince açık anlatılabildiyse, tüm toplumsal faaliyetlerin ürünlerinde, buna katılan insanların karşılıklı ilişki ve işlevlerinde, yani o faaliyetin örgütlenmesinde ve ayrıca öteki faaliyetlerle ilişkilerinde köklü değişimler gerektiren bir süreçtir ve herşeyden önce bunun gerçekleşmesinde öncü mayaya olacak olan sosyalist kadroları gerekli kılar.

Türkiye'nin orta bölgesinde varolan kutuplaşma, K. Maraş olayıyla daha da kemikleşmiş ve gerilimi azamî noktaya getirmiştir. Bölgede yürürlükte olan sıkıyönetimin sağladığı sükunet yüzeyeldir. Faşist hareket bu sükunet görünümünün altındaki gerilimi, istediği an harekete geçip bölgede hızla yaygınlaşabilecek bir içsavaş başlatılabileceğini bilmektedir.

Türkiye toplumunun geçirdiği bunalımı kendi faşist «düzen»ini kurarak çözmek isteyen, bu alternatifini temsil eden faşist hareketin elindeki «koz» budur. Buna karşılık bunalımı varolan «demokrasi»nin kurumları içinde, bu «barışçı» platformda çözmek isteyen, bunun görece değişik biçimlerini temsil eden «düzen partileri bloku» (AP-CHP, MSP'yi de buna eklemeliyiz) ise şu anda yalnızca sıkıyönetim «koz»una sahiptir.

1979'un ilk ayları içinde asıl olarak faşist hareket ile düzen partileri arasındaki mücadelede (ilk evre) taraflar, birbirlerinin «koz»larını etkisizleştirmeye çalışacak ve faşist hareket ayrıca «karşı taraf»ın elindeki «sıkıyönetim kozu»nu kendine yararlı hale getirmeye de uğraşacaktır. Broşürün önceki bölümlerinde faşist hareketin bu yoldaki çabaları üzerinde yeterli sayılabilecek açıklamalar yapılmıştır.

Şüphesiz faşist hareket ile düzen partileri bloku arasındaki bu «ilk evre» mücadelesinde, düzen partileri bloku değişmiş AP, CHP ve MSP ortak bir program gereğince davranmayacaklardır. Bunlar aynı zamanda birbirleri ile de mücadele edeceklerdir. Çünkü «ilk evre» sonunda eğer faşist hareket «koz»unu kullanamaz duruma getirilir yani varolan bunalımın otoriter yöntemlerle takviyeli bir «demokratik düzen» içinde çözüleceği belli

Birkin 46-47/51

olursa, bu çözümün, AP veya CHP'nin önerdiği görece farklı çözümlerden hangisi olacağının tayin edilmesi gerekecektir.

İkincisi, faşist hareket ile «düzen partileri bloku»nun iki partisi AP ve MSP arasındaki ilk evre mücadelesi kendine özgü araçlarla, yöntemlerle verilecektir. AP, MSP ile MHP arasındaki mücadele büyük ölçüde «sessiz» bir mücadele olmak zorundadır ve ancak çok ender olarak ve herhalde son anlarda bilinen çatışma görünümüne bürünebilecektir. Örneğin AP sözcüleri doğrudan MHP'yi hedef almayacak, hatta MHP bu yola girse bile açık çatışmaya girmeyecekler, zorunlu olarak karşı karşıya gelseler bile mümkün olduğunca sertleştirmemeye çalışacaklardır. Broşürün önceki bölümlerinde AP ve MHP üzerine söylenenler dikkate alındığında, bu görüntülerle AP ve MHP arasındaki ittifakın hâlâ sürdüğü izlenimini korumanın özellikle AP açısından neden bir gereklilik olduğu kolayca çıkarılabilir.

1979'un kritik ilk ayları içindeki siyasal gelişmeleri kavramak, olayların gidiş yönünü tesbit etmek için yukarıda özetle anlatılan noktaları hatırd tutmak zorundayız. Çünkü daha önce de gerekçeleriyle açıklandığı üzere yaşanan bunalımın hangi platformda çözüleceğinin belli olacağı «ilk evre»nde sosyalistlerin belirleyici bir rolü olmayacaktır. Sosyalistler bugünkü durumlarıyla belirleyici bir rol oynayabilecek halde değildirler. «İlk evre»de sosyalistler, her iki platformda da mücadele verebilmelerini sağlayacak «hazırlık»larını yapmak durumundadırlar.

Ancak bu, sosyalistlerin bu «platformun belirlenmesi»ne herhangi bir katkıda bulunamayacakları anlamına gelmez. Sosyalistler, her iki ihtimale karşı da hazırlıklı olmaya çalışırken aynı zamanda «kesin çözüm» mücadelesini hangi platformda vermek istiyorlarsa özel olarak bunun için de çaba göstermek zorundadırlar.

Bir önceki bölümde genel hatlarıyla anlatılan «sosyalist demokrasi platformu»nun, sosyalistlere her iki ihtimale karşı da hazırlıklı olma imkânı verdiğini öne sürmüştük. Orada genel hatlarıyla anlatılanların asıl olarak kapitalizmin «barışçı» platformunda uygulama imkânı bulacağı açıktır. Şüphesiz o durumda da sözü edilen örgütlenme ilkelerini, tüm toplumsal faaliyet alanlarını kapsaması gerektiğini vurguladığımız mücadelenin somut koşullarına uyarlanması, açık öneriler, programlar oluşturulması gerekecektir.

Bu konuya bu broşürde girmeyeceğiz. Çünkü asıl dikkatin faşizmin iç savaş stratejisi üzerine yoğunlaştırılmasını gerektiren bir evre içindeyiz. Bu bakımdan üzerinde durulması gerekli konu, faşist hareketin bir iç savaş ortamını gerçekleştirmeye girişimine karşı* ve herşeye karşın bu ortam gerçekleşirse sosyalist hareketin tutumunun ne olması gerektiğidir.

İç savaş ihtimali karşısında Sosyalist Hareket

Türkiye toplumunda varolan siyasal kutuplaş-

ma, ülkenin değişik yerlerinde farklı biçimdedir. Gerilimin dozu değişmekte, karşılıklı cephelerin sınıfsal içeriği, bölgenin ekonomik gelişkinlik düzeyine göre belirlenmektedir.

Bunlar bir iç savaş durumunun kısa zamanda tüm ülkeye yayılmayacağını, bu noktaya bir dizi aşamalardan sonra gelinebileceğini gösterir. Ayrıca bu aşamalar boyunca iç savaşın başlangıçtaki görünümü de değişecek, savaş giderek, etnik-dinsel özelliklerin geri plana kayacağı bir niteliğe sahip hale gelecektir.

Elbette ki iç savaş süreci bu aşamaya varmadan bir tarafın askeri planda yenilgiye uğratılmasıyla sona erebilir.

Varolan durum, Türkiye'de bir iç savaşın kesin başlama yerinin, ülkenin merkez bölgesi olabileceğini açıkça göstermektedir. Uzun süreden beri bu bölgede yürütüldüğü çalışmalar sonucunda faşist hareket, bölgedeki siyasal kutuplaşmanın etnik-dinsel ayrılık temeline oturmasını büyük ölçüde sağlamış, Malatya, Sivas, Elazığ ve en son K. Maraş olayı ile bu «temeli» daha da kemikleştirmiştir.

Sosyalistler Türkiye toplumunda bir iç savaşın doğmasına ne denli karşı olurlarsa olsunlar bu durumu gözardı edemezler. Bu bakımdan faşist hareketin bölgede başlatılabileceği savaşa hazırlıklı olmak zorundadırlar. Şüphesiz bu çabalar aynı zamanda bu savaşı, hele etnik-dinsel ayrılık zeminini gibi sosyalistler için özellikle aykırı olacak bir zeminde başlayacak bir savaşı tüm güçleriyle önlemeye yönelik olacaktır. Bunun için gerek bölgedeki Alevî-Kürt topluluklara gerekse faşistlerin etkin oldukları Sünnî-Türk topluluklara yönelik yoğun bir ideolojik kampanyanın hayati önemi vardır. Bölgede yürürlükte olan sıkıyönetim, sosyalistlerin nitelikleri gereği, her koşulda yapmak zorunda oldukları bu görevi kendileri inkâr etmedikçe durdurmaları söz konusu olmayan bu çabaları kendine göre nedenlerle engellemek isteye-

* Eğer «düzen partileri bloku», faşist hareketin, hem askeri darbeye yönelik girişimlerini engeller, hem de özellikle AP ve MSP Türkiye'nin orta bölgesindeki «taban»larının faşist hareket tarafından sürüklenmesini sağlayıp, böylece onun iç savaş girişimini sonu-
suz bırakacak en önemli koşulu oluşturabilirlerse Türkiye toplumundaki bunalımın «demokratik düzen» içinde çözülmesi evresine girilecektir.

Bu çözümün kim veya kimler tarafından uygulamaya konulacağı üzerinde konuşmak şu anda yersiz. CHP iktidarını koruyabilir, bir AP-CHP koalisyonu olabilir veya başka koalisyon türlerine gidilebilir. Bir başka ihtimal de özellikle CHP içinde şimdilerle güçlenen ve AP içinde de hayli taraftar kazanmaya aday olan bir eğilimdir. Büyük sermaye çevreleri ve devletin yüksek bürokrasisi tarafından kolayca desteklenecek olan bu eğilim, AP ve CHP arasındaki çatışma, kaçınılmaz istenen iç savaşın önleme girişimlerine sakte vurul-
muş ya da gündeme getirilebilir. O zaman AP ve CHP'den ayrılanların oluşturduğu ve parlamentoda çoğunluğa sahip bir grubun «parlamentar destetine» sahip bir otorite yönetim biçimi ile karşılaşabiliriz.

Birkin 46-47/52

bilir. Ancak bu söz konusu hayatî görevi boşlamak için neden olamaz.

Açıktır ki, bu görevi yerine getirebilmek için özellikle Sünnî-Türk topluluklara yönelik bir propaganda kampanyası zorunludur. Ancak bu kampanya söz konusu kesimlerde egemen ideoloji dikkate alınarak yürütülmelidir. Barış, kardeşlik vb. şimdiki kadar benzer kampanyalara kullanılmış olup dinsel ideolojide de yeri bulunan motiflere dayalı bir propagandanın fazlasıyla etkili olacağı söylenemez. Çünkü faşist propaganda aynı ideolojide varolan karşıt temaları kullanarak ötekileri etkisiz hale getirebilmiştir. Bu yüzden Sünnî ideolojiyi derinliğine kavrayan ve faşist ideoloji ve tutum ile bunun gelişkinliğini gös-
terebilecek «propaganda»lara gerek vardır burada. Bu nitelikte kadrolar yöredeki sosyalist Sünnîler içinde olabileceği gibi, özel bir eğitimle de oluşturulabilir. Ayrıca son yıllarda ülkemizde de ortaya çıkan radikal eşitlikçi islami akımların yöredeki temsilcileri ile ittifak yapılabilir. (Bu akımlar genellikle MSP'ye karşı radikal tavır almakta, Libya ve özellikle İran'daki bilinen hareketlere yakınlık duymaktadırlar.)

Belli bir örgütlenmeye yönelik kişisel temaslara, sürekli bir bildiri ve broşür dağıtım kampanyası ve benzeri yollarla bölgedeki Alevî-Sünnî kampanyasını gidermek önemli adımlar atılmadan önce, faşistler iç savaş başlatma «başarı»sını gösterebilirlerse bile şüphesiz sosyalistler bu çabaları aralıksız sürdürmek zorunda olacaklardır.

Mevcut veriler ışığında ele alındığında faşistlerin gerek ülkenin Batı bölgesinde ve gerekse metropol kentlerinde fazlasıyla bir etkinlikte bulunamayacakları sonucuna varabiliriz. Şüphesiz faşistler buralardaki güçleriyle ve hiç değilse bazı kentlerde «mahalli darbe»ler düzenleyebilirler.

Bu ve benzeri ihtimaller her şeyden önce iç savaşın merkez bölgedeki seyrine bağlıdır. Faşistlerin burada ve diğer askeri darbe ile desteklenmişlerse en azından ülkenin belli bazı kentlerinde büyük ölçüde avantajlı bir durum sağlamaları halinde iç savaşın tüm ülkeye yaygınlaşması hızlanacaktır. Benzer bir durum merkez bölgede savaşın herhangi bir tarafın üstünlüğünden söz edilemeyecek biçimde sürmesi halinde de mümkündür.

Öyle gözükmektedir ki, Türkiye toplumunun bütününe yayılacak bir iç savaşta, daha önce görülen iç savaşlardakinden farklı bir durum olacaktır. Bu savaşlarda taraflardan her biri ülkenin belli bir bölümünde, öteki taraf da kalan bölgede egemendir. Güçler asıl olarak ülkeyi ikiye bölen bir cephe hattında karşılaşırlar. Amerika, Çin, İspanya iç savaşlarında, Ekim Devrimi ertesinde doğan iç savaşta olduğu gibi örneğin. Bu durum tarafların ekonomik-askerî-yönetimsel güçlerini merkezi biçimde kullanmalarına, özellikle askeri güçleri arasında koordinasyon ve işbirliği sağlamalarına imkân verir.

Mevcut veriler ışığında bakılırsa Türkiye'de meydana gelebilecek iç savaşın böyle bir cephe hat-

tı boyunda sürmeyeceği, ülkenin kabaca ikiye bölünmeyeceği, bölünmenin pek çok parçaya ayrılma biçiminde olacağı ve benzetmek gerekirse, ülkenin iki ana renkten oluşan bir mozaik panosunu andıracağı söylenmelidir. —Bu panonun bazı yerlerinde aynı renkli mozaikler egemen olabilir. Buradan birkaç ilki içine alan adacıklar görünümünün Türkiye'deki iç savaş karakterize edeceği sonucunu çıkartabiliriz.—

Belli bir bütünlük oluşturabileceği düşünülen Fırat doğusu bölgesinde bile durumun değişik olmayacağı söylenmelidir. Burada büyük çoğunluğa sahip Kürtler iki mezhebe ayrılmışlardır. Ve eğer iç savaş buraya yayılırsa aşiretler arası düşmanlıkların ancak bir ölçüde değiştirilebileceği bir cepheleşme, Alevî ve Sünnî Kürt topluluklarının karşı karşıya geleceği bir savaş görünümüyle karşılaşılabilecektir. Bu görünümü belli ölçüde değiştirebilecek olan Sünnî Kürt kesimleri içinde son yıllarda hayli güçlenen sosyalist eğilimlerdir. Bunların özellikle böyle bir iç savaş ortamındaki tutumları, yalnızca Doğu Anadolu'daki durumu değil, Türkiye'nin bütünündeki savaşın seyrini önemli ölçüde etkileyecektir.

Eğer Türkiye'de iç savaş, bütünlüklü cephe boyunda değil, her biri ötekiler tarafından kuşatılmış adacıkların çevre cephelerde karşı tarafla savaşması biçiminde sürece ve taraflar ancak sürecin daha sonraki evrelerinde tek bir cephe hattı boyunda savaşır hale gelebileceklerse —ki bu noktaya varılmadan da savaşın sonuna gelinebilir—; faşist hareketin iç savaş stratejisine karşı hazırlıklı olmak zorunda olan sosyalist hareketin bunu kesinlikle gözönünde tutması, bunun öncelikle örgütsel düzeydeki gereklerini kavraması zorunludur.

Tek merkezden yönetilmesi büyük ölçüde imkânsız olan böyle bir savaş bölgesel yönetimi ön plana çıkarır. Her bölge, uzun süre merkez bilgilenden ve yönlendirilmeden yoksun, kendi imkânları ile karar vermek durumunda olacaktır. Savaş halinin ekonomik, askeri sorunlarını kendi sınırlı alanı içinde, buradaki güç ve imkânları ile çözmeye çalışacaktır. En yakın müttefik bölge ile irtibatın, onun yapabileceği ekonomik-askerî yardımlardan yoksun olduğu bölgelerde yerleşik bir üsse sahip olmadan hareket edecek olan müfrezeler ise şüphesiz daha karmaşık sorunlarla yüzleşeceklerdir.

Sosyalist hareketin uç noktalara varmış parçalanmışlığı ortadayken, «sosyalist hareket» terimi bile soyutlaşmışken, bütün bu analizlerin ve «sosyalist hareket ne yapmalıdır» sorusunun havada kaldığı, bu analizlerin ve buna dayalı önerilerin ilginç bir zihin sporu olmaktan öte bir anlamı olmadığı söylenebilir.

Bunu söyleyebileceklerin elinde, özellikle genel sosyalist hareketin son yıllarda yaşadığı iç çatışmalardan derlenme yığınla kanıt olabilir. Bu kanıtlar, ortakça «en büyük tehlike» ilân edilmiş ge-

Birkin 46-47/53

lişmeler karşısında bile en yakın grup ve eğilimlerin biraraya gelmek bir yana, aralarındaki mücadeleyle azaltma yoluna dahi gitmediklerini gösterebilir.

Bu kanıtlar, sosyalist hareketin ortak bir tutum alamayacağını, böyle bir gelişmenin mümkün olamayacağını tartışılmaz bir gerçek olarak kabul edilmesine defalarca yetebilir. Ve dolayısıyla yukarıda yapılan analizlerin gereklerine uyarlı bir sosyalist tutumu önerenlere karşı «gerçekçi» olmanın amirane uyarısını yapmalarına hak verilebilir.

Eğer bu «gerçekçi»liği benimsemiş olanlar, faşist hareketin bir Malatya, bir Sivas ve bir K. Maraş olayını gerçekleştirmesi karşısında açıkça nereye yöneldiğini gösterdiği bir durumda, hâlâ «gerçekçi» olabiliyorlarsa şüphesiz söylenecek hiçbir şey yoktur. Onları bu «gerçekçi» tutumlarıyla, bu «gerçekçi» her günlük tavırlarıyla yeniden üretmek gayretleriyle başbaşa bırakmak gerekir.

Ve yine bu «gerçekçi»lerden bazıları, Malatya, Sivas ve K. Maraş'ın gösterdiği *gerçeği* görmezden gelerek, böyle bir gerçek olmadığına kendilerini ihandırarak, şu mahut «gerçekçi»liğini sürdürmek devam ederse, onlara karşı da söylenecek hiçbir şey yoktur.

Ama faşist hareketin nereye yöneldiği *gerçeği* karşısında; bu yazıda olabildiğince açık kanıtlarıyla gösterilen bu *gerçek* karşısında ve Türkiye toplumunun haldeki gelişme aşamasının sosyalistlere güçlü bir alternatif sunma imkânı verdiği, bu görevi önlerine koyduğu *gerçeği* karşısında, bu gerçekler yığını karşısında, *Türkiye sosyalist hareketinin devrimci öğeleri*, kendi hareketimizin «gerçeğini» değiştirmek, bu «gerçekçi» geçersiz kılma zorunda olduğumuzu kavrayacaklardır.

Bütün olumsuz görünüşlerine karşın Türkiye Sosyalist hareketinin genel alanı içinde bu öğelerin hâlâ var olduğunu, güçlü, birleşik hareket oluşturacak kadar çok olduklarını görebiliyoruz. «Sosyalist hareket» derken kasdettiğimiz yalnızca bunlardır.

Bu devrimci öğelerden oluşan sosyalist hareket içinde merkezi bir birlik henüz yoktur. Büyük kısmı ülke çapında yaygın eğilimler, gruplar olarak vardır. Dolayısıyla bütün öğeleriyle Türkiye Sosyalist hareketinin merkezi birliğinin, her şeyden önce bu eğilimlerin *yukardan aşağıya* bir süreç içinde birleşmeleri, en azından ittifakıyla sağlanacağı söylenebilir.

Bunun gereği tartışmasıdır. Ve şüphe yok ki, böyle bir gelişmenin mümkün olduğu kadar kısa sürede gerçekleşmesi çok şey kazandıracaktır.

Böyle bir birliğin önündeki acil sorun, faşist hareketin muhtemel içsavaş girişiminin yol açacağı gelişmeler karşısında Türkiye Sosyalist hareketinin tüm ülkeye yayılmış güçlerinin, kadrolarının ortak bir yaklaşım içinde alacağı tutumu, ayrıntılı olarak belirlemektir.

Böyle bir birlik temeli üzerinde en geniş halk

kitlelerine *ulaşacak* bir siyasal gerçekleri açıklama kampanyasının her şeyi karşı yürütülmesinin gereği ve hayatı önemi sözcüktür. Türkiye toplumuna faşist hareketin dayattığı tehlikenin tüm boyutlarıyla gösterilmesi süre geçirilmeden üstlenilmesi gereken bir görevdir. İnsanlık dışı niteliğini siyasal geçmişinin her anında yansıtan ve en son K. Maraş'da olanca işgönlüyle sergileyen bu harekete karşı, geniş yığınların onurlu bir direnme bilincine sahip olmasında en etkili araç bu olacaktır. Türkiye'de gelişen kapitalizm, şimdiye kadar sosyalist harekete saldırması için desteklediği, beslediği faşist hareketin siyasal teşhirini, gayrimeşru çocuğunu korumak isteyen suçlu baba tavrıyla önlemek isteyecektir. Yaygın bir siyasal teşhir kampanyası bu artık babasını da rahatsız eden gayrimeşru çocuğun tehlikeli serifenini açık-larken, şüphesiz babanın payını gizleyecek değildir.

Fakat bütün bu çabalar, faşist hareketin içsavaşı gerçekleştirmesini önlemeye yetmeyecebilir. Az önce ana çizgileriyle belirtilen biçimde bir içsavaş ortamına girebilir Türkiye toplumu.

Türkiye toplumunun genel haritasında çeşitli etnik toplulukların, dinî ayrımların ve politik eğilimlerin dağılımı gibi başlıca göstergeler, bugünkü ortamda doğabilecek bir içsavaşın birbirinden kopuk bölgeler temelinde cereyan edeceği tesbitine varıyordur.

Bu tesbit, sosyalist hareketin örgütsel düzeydeki tutumuna yön vermemelidir. Devrimci öğelerin merkezi birliğinin sağlanması yolunda çabaların tam sonuç vermesini beklemeden önce kaba hatlarıyla da olsa belirlenebilecek olan bölgelerde mahalli yönetim birliğinin sağlanması işine girişilmesi zorunludur.

Sosyalist hareket, toplumsal yapının her noktasındaki güçlerini, bu anlayışla faşist içsavaş girişimlerinin başarısız kalması hedefine yöneltilmelidir. O bölgede veya sektörde ağırlığı olan devrimci eğilimin yöneticiliğinde kurulacak ittifaklar hem faşist hareketin içsavaşa yönelik girişimlerinin anında değerlendirilmesine, bölge halkının uyarılmasına ve böylece içsavaş girişimlerinin aktif biçimde önlenilmesine yardımcı olabileceği gibi; her şeye karşın bu içsavaş başlarsa, yöre halkının faşistlerce yönlendirilen gürublarca acımasız biçimde katledilmesinin de önüne geçilebilir. İnsanlık dışı bir vahşet ve baskı rejiminin bu ülkede egemen olmasını önlemek için verilmesi borç olan mücadelenin ilk amacı budur. Sosyalistler bu ilk amacın gerçekleştirilmesi için üzerlerine düşen askari görevi, mahalli güçleri toparlayan bu ilk örgütsel birliği oluşturmakla yerine getirebilirler.

Şimdiye kadarki «ufak» örneklerin gayet açık gösterdiği gibi faşistler «son kozlarını sınır tanımayan bir hunharlıkla vahşetle oynamak kararındadırlar. Bu olgu karşısında insanlar ne sarsılan «demokrasi»nin verdiği güvencelere, ne de içinde hatırı sayılır faşist kadroların var olduğunu kimse inkâr edemediği devlet güçlerinin aldığı önelemlere güvenebilirler ve ne de onların en doğal

haklarını; vahşete karşı meşru savunma haklarını en titiz ve etkili biçimde kullanmak, buna hazır olmak istekleri engellenebilir.

SONSÖZ

Bu yazıda Türkiye toplumunun yaklaşık on yıl boyunca giderek yaygınlaşan ve derinleşen bir bunalımdan geçtiği ve şu anda bu bunalımın çözüm aşamasına vardığı gerçeği, asgari Marksist formasyona sahip sosyalistler için yeterli kanıt ve gerekçelerle anlatıldı.

Toplu sonuç şudur ki; bir devrimci çözüme imkân veren potansiyellerin var olduğu bunalımın bu noktasında, bir alternatif olma, oluşturma durumundan hayli uzak olan sosyalist hareket, her biri sınıflı toplumun mümkün düzenleme biçimlerinden birini temsil eden siyasal güçlerin tehdidi altındadır.

Bu tehditlerden biri üzerinde, faşist hareketin ülkede bir içsavaş ortamı yarutup, bu süreçte zaferi kazanarak bilinen nitelikteki kendi düzen alternatifini gerçekleştirme stratejisi üzerinde ağırlıklı duruldu. Bunun nedeni yerinde de belirtilen üzere bu stratejinin zafer kazanma şansının en güçlü oluşu veya en azından faşist hareketin içsavaş ortamını oluşturabilme ihtimalinin yüksekliği değildir. Faşist hareketin içsavaş platformunu oluşturabilme ihtimali ülkede gelişen kapitalizmin yolaçtığı bunalımı «burjuva demokrasi»sinin «barışçı» platformlarında çözüme imkânından ne daha güçlü, ne de daha zayıftır. Ama hiç şüphe yok ki, çok daha tehlikeli bir ihtimaldir ve Türkiye toplumu için hesaplanamaz bir kan ve vahşet bilançosuna malolacağı, ilk «deney»lerden ve özellikle K. Maraş'ın akıl dışı cinayet tablolarından bellidir.

Eğer kemikleşmeye yüz tutmuş bölünmelerden ve bunun başlıca nedeni olan reel sosyalizmin teorik çemberinden kurtulup, kendi özgül siyasal-toplumsal hedefinin bilicinde birleşmezse, Türkiye sosyalist hareketi belki sıkıyönetimlerle takviye edilmiş «demokratik düzen»in bastırma önlemlerinden fazlasıyla yara almamış olarak çıkabilir. Faşizmin içsavaş girişimlerinin bunca açık bir teh-

like olarak gözükmesine karşın, kendi içinde asgari bir sağduyunun gereği olan çabaları göstermekten hâlâ kaçınan sosyalist hareket için daha ıslımlı bir ihtimal olduğu için söylüyoruz bunu.

Evet bu ıslımlı ihtimal doğru çıksa, Türkiye sosyalist hareketi şimdilerde başlayan sıkıyönetimli süreçlerden sözü edilir yaralar almadan sıyrılabilir, hiç kimse bu «baskı döneminden çıkması sosyalist hareketin, tıpkı 1973'deki gibi bir yükseliş göstereceğini samp avunmamalıdır. 1971-1973 baş-kı döneminden sonra olan bir daha yinelenmeyecektir. Çünkü Türkiye toplumu 1973 sonrasında yaşadığı güçlü değişim ihtiyacı ve bunun yol açtığı arayışlar içinde sosyalist hareket olabileceği kadar yaklaşmıştır. Ama kendisinden yüzgeri edilmesini sağlamaya yetip artacak olumsuz görünüşleri üretmek konusunda hayli verimli olan sosyalist hareketin iç çatışmaları ve bu çatışmaların üzerinde cereyan ettiği teorik gerçeğin sunabildiği kısır alternatifler onu kendi sularına çekmek zorunda bırakmıştır.

Önümüzdeki baskı döneminden kendi kadrolarını koruyarak çıktığı için «yara almadığı»ni düşünecek Türkiye sosyalist hareketinin genel alanı içindeki bazı eğilimler, 1973 sonrası yukarıda anılan deneyini yaşamış geniş yığınların bilincinde onarılmaz bir yara almış olduğunu bir türlü kavrayamayacaklardır.

Bu belki onlar için, bu reel-sosyalizme batmış eğilimler için sorun bile değildir. Buna karşılık Türkiye sosyalist hareketi içinde hâlâ var olan devrimci öğeler 1973 sonrası devrimci potansiyellerinin henüz sönmediği ya yaşanan tarihi dönemde, hâlâ güçlü bir silikine reel sosyalizmin bataklık teorik-pratik platformunu aşabilir; ve şimdiki faşizmin «ölümüne» girişimleri ile yüz yüze olan geniş yığınlarla yalnızca onurlu bir karşı koyma platformunu değil, buradan hareketle sosyalizmin özgül platformunu da sunabilirler. Zorlu ama imkânsız olmayan bu girişimi alabildiğine kısıtlı ve daha da kısıtlı olabilecek koşullarda üstlenmek zorunda kalmasını, geçmiş hataların, yitirilen imkânların bir diyeti olarak kabul etmelidir.

Türkiye sosyalist hareketinin devrimci öğeleri bu cesareti gösterebilecekler midir?

—o000o—

CHP

Maraş kıyımına kadar CHP, toplumu kurtarma çabasıydı. Maraş'dan sonra, sıkıyönetimi getirirken, artık kendini kurtarma çabasıydı. CHP'deki bu gerileme nasıl gerçekleşti, bu noktaya nasıl gelindi?

«Sosyal-demokrat» partilerin faşizm karşısında beceriksizliği tarihte gözlemlenmiş ve çok sözü edilmiş bir olaydır. Sosyal-demokrat partilerin ikili yapıları, çelişkileri de öyle. Ama CHP'nin bir

«Sosyal-demokrat» parti gibi davrandığını bile söylemek güç. Her şeyden önce, CHP, gerçekten «Sosyal-demokrat» diye tanımlanacak bir parti mi?

Bu soruyu partinin genel başkanı olumsuz şekilde cevaplandırmıştı. Avrupa'nın Sosyal-demokrat partilerinin, bugünkü yapılarına değil de, geçmişlerine Marksizmin buluşması olduğunu, dolayısıyla CHP'nin Sosyal-demokrat değil, «demokratik-sol» bir parti olduğunu söylemişti. Ecevit'in